

TARİHİ VE KÜLTÜRÜ İLE BARAK

KARKAMIŞ

T.C.
KARKAMIŞ KAYMAKAMLIĞI
2006

İÇİNDEKİLER

Konu.....	Sayfa
1- İLÇENİN COĞRAFİ YAPISI.....	9
2- KARKAMIŞIN KISA TARİHİ.....	11
2.1 Karkamış'ta Yapılan Kazılar ve Kentin Ortaya Çıkarılması.....	12
2.2 Karkamış ve Gilgamış.....	12
2.3 M.Ö.Karkamış.....	13
2.3.1 M.Ö.2.000 Yılında Karkamış Şehri.....	13
2.3.2 Hitit İmparatorluğu Zamanı.....	13
2.3.3 M.Ö.LBin Yılda Karkamış:Geç Hitit Devri.....	14
2.3.4 Assur Devri.....	14
2.3.5 Karkamış Kralları.....	15
2.4 M.S.Karkamış.....	15
2.4.1 Osmanlılar Döneminde Karkamış.....	15
2.4.2 1.Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı Yılları Karkamış.....	16
2.4.3 Cumhuriyet Döneminde Karkamış.....	17
3- BARAK VE BARAKLILAR.....	19
4- İLÇENİN İDARİ YAPISI.....	23
4.1 Karkamış'ta bulunan Resmi Kurum ve Kuruluşlar.....	23
4.2 Malmüdürlüğü.....	24
4.3 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı.....	25
4.4 Nüfus Müdürlüğü.....	25
5- EĞİTİM - ÖĞRETİM.....	28
5.1 Halk Eğitim Merkezi.....	28
5.2 Kütüphane.....	29
6- KARKAMIŞ'TA TARIM.....	30
7- KÜLTÜR.....	32
7.1 BARAK KÜLTÜRÜ ÖRF, ADET VE GELENEKLERİ.....	32
7.1.1 Barak Mutfağı.....	32
7.1.2 Barak'ta Kız İsteme ve Evlenme Adetleri.....	33
7.1.2.1 Kına Gecesi.....	34
7.1.2.2 Erkek Kına Gecesi.....	34
7.1.2.3 Kadın Kına gecesi.....	34
7.1.2.4 Kına Türküleri.....	34

7.1.2.5	Güveginin Donatılması.....	36
7.1.3	Cenaze Adetleri.....	36
7.1.4	Barak Yöresinde Giyim.....	37
7.1.5	Barak Türküleri.....	37
7.1.6	Halkoyunları.....	38
7.1.6.1	Leylim Oyunu.....	38
7.2	ZENGİN KÜLTÜRÜMÜZÜN EŞSİZ KÜLTÜREL VE SOSYAL MEKANLARI; BARAK ODALARI.....	39
7.2.1	Dış Yapı.....	40
7.2.2	İç Dekor.....	41
7.2.3	Oturma Düzeni.....	42
7.2.4	Misafir Ağır lama.....	42
7.2.5	Acı Kahvemiz;MIRRA.....	44
7.2.6	Barak Üniversitesi.....	45
7.3	YÖREYE AİT DEYİMLER KELİMELER	
7.3.1	Yöresel Deyimler.....	46
7.3.2	Yöresel Kelimeler.....	47
7.4	ŞİİRLER MANİLER TÜRKÜLER.....	48
8-	TURİZM.....	58
8.1	Karkamış Antik Kenti.....	58
8.2	Tarihi Fırat Demiryolu Köprüsü.....	58
8.3	Hüyükler.....	59
8.4	Karkamış Barajı.....	59
9-	ULAŞTIRMA-HABERLEŞME.....	61
9.1	Ulaştırma.....	61
9.2	Haberleşme.....	62
10-	SAYILARLA KARKAMIŞ.....	63

Süleyman KAMÇI
Gaziantep Valisi

BARAK VE KARKAMIŞ

Geç Hitit döneminden beri Önemli bir yerleşim bölgesi olan Karkamış, I. Dünya Savaşı sonunda Türkiye-Suriye sınır noktasında ikiye bölünmek zorunda kalmıştır. Fırat Nehri'nin üzerindeki en önemli köprü olan ilçe bir taraf-tan Birecik Köprüsü'nün devreye girmesi, diğer yandan Türkiye-Suriye ve Suriye - Irak ilişkilerinin bazı sorunlar nedeniyle olumsuz gelişmelere yol açması, bölgeyi körelmiş bir sınır noktası haline getirmiştir. Bu arada Karkamış'ın ilçe yapılması ve GAP Projesinin Fırat üzerindeki son kolyesi Karkamış Barajı inşaatına başlanması ve sınır boyunca başta Birecik Barajı olmak üzere diğer sulama projeleri ile sulu tarımdaki muhtemel önemli yatırımlar ve ürün artışı Barak Ovası'nın ve onun önemli bir merkezi olan Karkamış'da çok hızlı gelişmeye yol açacağı kaçınılmazdır.

Bu nedenle bir yönden merkezi hükümetin ve Valiliğimiz diğer yönden Karkamış İlçesi'nin genel ve yerel yöneticiler, özel sektöründe itici gücenden yararlanarak hep beraber 21. yüzyılda modern ve gelişmiş Karkamış'ı yaratmak hepimizin sevdası olmalıdır.

Ömer KALAYLI
Karkamış Kaymakamı

GİRİŞ

Ülkemizin altıncı büyük şehri Gaziantep İlinin güneydoğusunda ve Suriye sınırının sıfır noktasında yer alan Karkamış 3440 merkez nüfusu ile ilin en küçük ilçesidir. İlçenin üzerinde yer aldığı geniş ve verimli araziye Barak Ovası adı verilmektedir ki, Karkamış İlçe olmazdan evvel Barak ismi ile anılmakta idi. Barak Türklerinin bu bölgeye yerleştirilmiş olması nedeniyle ovaya ve ilçeye Barak adı verilmiştir.

Tarihin ilk yazılı antlaşması olan Kadeş Anlaşmasının yapıldığı yer olan "Antik Karkamış"şehri, bugün askeri yasak bölge içinde bulunmaktadır. M.Ö. 2000'li yıllara kadar tarihi tespit edilebilen Karkamış, 4000 yıldır önemli bir yerleşim merkezi olma özelliğini korumaktadır.

Türk kültürünün çok önemli bir parçasını oluşturan Barak kültürü maalesef ülkemizde yeterince tanınmıyor. Adetleri, gelenekleri, türküleri, halkoyunları, giyim tarzları ile değişik ve renkli bir yapısı vardır Barak insanının. Baraktılar kültürel özelliklerini, zamanla değişmiş olsa bile, bugüne kadar koruyabilmiştir. Türk halk Müziğinde önemli bir yer tutan "Barak" havası türküleri, dillere destan misafirperverliği ile tanınan Barak ve Barak halkı bu özellikleri ile ne kadar övünse azdır. Karkamış Kaymakamlığı olarak kısıtlı imkanlarla hazırladığımız bu kitapta esas olarak iki ana konu üzerinde durduk. Bunların birincisi Karkamış'ın tarihi, diğeri ise Barak kültürü, örf, adet ve geleneklerinin tanıtılmasıdır.

Kitabımız on bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ilçenin coğrafi yapısı, ikinci bölümde Karkamış'm M. Ö. ve M. S. tarihi kısaca yer almaktadır. 3. bölümde Barak ismi ve Baraklıların tarihi 4, 5 ve 6. bölümlerde ilçenin idari yapısı ilçedeki eğitim-öğretim hizmetleri ve ekonomik yapının tanıtılmıştır. Yedinci bölümde Barak kültürü, örf, adet ve gelenekleri, yöresel deyimler, şairler ve türküler yer almaktadır. Sekizinci bölümde ilçenin lüristik yerleri ile Karkamış Barajı hakkında bilgiler, 9. bölümde ulaştırma-haberleşme hizmetlerine ait bilgiler, son bölümde ise Karkamış İlçesi ile ilgili bazı sayısal bilgiler yer almaktadır.

Yeterince tanıtılmadığı için arka planda kalmış olan Karkamış'm tarihi ve Barak kültürünün tanıtılabilmesi, örf adet ve geleneklerinin yaşatılması, yeni nesillere aktarılması için önemli bir kaynak teşkil edeceğine inandığımız bu kitabın yeni araştırma ve çalışmalarada ışık tutacağına gönülden inanıyorum. Sınırlı imkan ve kısa zamanda gerçekleştirdiğimiz bu çalışmada sergilenen güzellikler hiç şüphesiz halkımıza aittir. Karkamış'ı tarihiözeliği, coğrafi güzelliği ve kültürel zenginliği ile tanıtmaya çalıştığımız bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyor, ilgililere yararlı olmasını temenni ediyorum.

KARKAMIS

1. BÖLÜM

İLÇENİN COĞRAFİ YAPISI

Karkamış İlçesi Gaziantep ilinin güneydoğusunda 3500 nüfuslu küçük bir ilçedir. Bağlı olduğu II olan Gaziantep'e uzaklığı 75 Km. dir. İlçenin doğusunda Fırat Nehri ve Birecik batısında Oğuzeli İlçesi, kuzeyinde Nizip, güneyinde ise Suriye Devleti yer almaktadır. İlçe 3637 enlemler ile 3738 boylamlar arasında kalmaktadır.

İlçe topraklarının tamamına yakını (%95 kadarı) tarıma elverişli olup, genellikle düz bir şekildedir. İlçe merkezinde yer aldığı geniş ve verimli bu ovaya Barak Ovası adı verilir.

Karkamış ilçesi dahilinde önemli sayılabilecek dağ bulunmamaktadır. Barak Ovası genellikle engebeli olmakla beraber büyük tepe ve dağ yoktur. Sadece Suriye sınırında bulunan ve Eşme dağı adı verilen küçük bir dağ mevcuttur. İlçe sınırları içerisinde ormanlık alanda bulunmamaktadır. Ancak geniş alanlara yayılmış fıstık ve zeytin bahçeleri adeta birer ormanı andırmaktadır. Arazinin tamamına yakınının tarıma elverişli olması nedeniyle orman alanı yapılabilecek uygun yerler yoktur. Buna rağmen son iki yılda Karkamış Kaymakamlığının teşvik ve katkıları ile ilçe merkezi ve köylere başta çam fidanı olmak üzere 25.000. kadar fidan dikilmiştir. Göz alabildiğince uzayan Barak Ovası aynı zamanda önemli bir tahıl ve pamuk üretim merkezidir.

Belli başlı akarsu olarak, Karkamış İlçesi ile Ş. Urfa ili Birecik İlçesi sınırını oluşturan Fırat nehri bulunmaktadır. Ülkemizin hayat damarlarından biri sayılan Fırat nehrinin top-

raklarımızı terkederek Suriye topraklarına girdiği nokta Karkamış sınırları içerisinde. İlçe sınırları içerisinde geçen ye Fırat nehrine dökülen irili ufaklı birkaç dere de bulunmaktadır. Bunların en önemlileri İlçe merkezinden geçen Yassı geçid deresi ile Elifoğlu deresi, Koyunbad deresi ve Su deresidir. İlçede bitki olarak daha çok meyva veren ağaçlar bulunmaktadır. Özellikle zeytin ve fıstık ağaçları ile üzüm bağları ve daha az olarakta diğer meyva fidanları geniş yer tutmaktadır, ilçe merkezi ve köy merkezlerinde son yıllarda yapılan çalışmalarla mevcut çam, kavak, söğüt v. s. ağaçların sayısı artırılmıştır. Gerek meyva veren gerekse meyvasız ağaç türlerinin ve sayısının artırılması konusunda Kaymakamlıkça yoğun çaba sarf edilmektedir. İklim olarak yazları sıcak ve kurak, kışları ise yağışlı ve nispeten ılımandır. Yaz ayları çok sıcak olmakla birlikte geceler serin geçmektedir. Çöl iklimi etkilerini görmek mümkündür.

İlçede kış ayları genellikle fazla yağmurlu değildir. Kar yağışı ise şimdiye kadar görülmemiştir. En soğuk aylar olan kış ayları, sıcaklık olarak birçok yöremizin yaz sıcaklığına eşit sayılır. Yıllık sıcaklık ortalaması 27 derecedir. Sıcaklık Aralık ayında ortalama 12 derece olurken temmuz ayında 40 dereceye kadar çıkmaktadır. Yılın en düşük sıcaklığı 5, 0 olarak ölçülmüştür. Yıllık ortalama yağışlı gün sayısı 55 olarak belirlenmiştir. Ortalama nispi nem oranı ise %31, 1 dir.

2. BÖLÜM

KARKAMIŞIN KISA TARİHİ

Karkamışın iki yüzü vardır. Birincisi tarihin derinliklerinde yer almış, uygarlıklara, savaşlara ve saldırılara sahne olmuş, belgeleri ve izleri ile tarihe ışık tutmuş eski Karkamış. Diğeri onun devamı olan ve eskinin mirasına sahip şimdiki yani günümüzdeki Karkamış.

Eski Karkamış Fırat nehrinin akış yönüne göre nehrin hemen sağında kurulmuş, daha sonra belirlenen Türkiye-Suriye sınırının Fıratla kesiştiği üçgenin köşesinde yer alır, artık mayınlanmış o saha içerisinde maziye andıran bir tümsek yığını gibi dünden bugüne, çağlar ötesinden günümüze ışık tutar. Bir çok uygarlık izleri ve kalıntıları bağrında saklıdır, bir giz gibi. Ve derinliğinde daha nice olayların belgeleri vardır, kimbilir. Ve kimbilir kaç kez hükümdarlar, krallar ordularının atları ile buralarıçğnediler, tahrip ve yağma ettiler. Ve eski kent, yıkıla yapıla sonuçta bir tümsek görünümü aldı. Eski ve yeni Karkamış şimdi aralarındaki çok az mesafeyi saymazsak yan yana dururlar.

Eski Karkamış zamanın törpüsü içinde yok olmuş ve belirtildiği üzere bir tümsek yığını haline gelmiş, ne sarayları kalmış ayakta nede surları. Tarihi değerleri yağmalanmış,

heykel ve sanat değeri olan eserler tahrip edilmiş durumda. Kabartma resimli duvarları yerlebir edilmiş ve savaş arabalarını çeken azgın atları, ne aslanları ve nede kuvvetin simgesi boğaları kalmış artık. Eski kent ölgün bir harebe. Ama tarihe tanık, tarihe ışık tutmuş ve daha derinliğinde bir çok gizleri saklar durumda.

Saraylara yapı olmuş taşları merdiven basamakları tarihin ve mazinin birer parçası gibi duruyorlar. Birşeyler çağrıştırıyor insana dünden bugünlere.

Mezopotamya, Mısır, Anadolu yollarının kavşak noktasında bulunması nedeniyle Karkamışın coğrafi konumu tarih boyunca önem arz etmiştir. Bu durum ayrıca Karkamışın kesintisiz bir yerleşim alanı olmasını sağlamıştır.

2. 1 Karkamış'ta Yapılan Kazılar ve Kentin Ortaya Çıkarılması

Kadeş Savaşının ve tarihin ilk yazılı anlaşması olan Kadeş anlaşmasının yapıldığı yer olan Karkamış eski kenti ilk kez 1876 yılında İng. Hoğatr tarafından keşfedilmiş, yine bu şahıstarafından o yıllarda yüzeysel bir araştırma yapılarak çeşitli eserler bulunmuştur. 1912-1915 yılları arasında Sir Leonart Vooley başkanlığında Bannett, Lewrenve, Guy'dan oluşan kazı heyeti burada bir dizi kazı yapmış, 1915 sonra kazılara ara verilmiş-şancak bu yıllardan önce Almanlar sonraları Birinci Dünya Savaşını takip eden yıllarda işgal gücü olarak bölgeye gelen İngilizler yaptıkları korsan kazılarla kentin bir çok değerli eserlerini, kıymetli tarihi vesikaları almış ülkelerine götürmüşlerdir. Böylece Anadolunun diğer yerlerinde olduğu gibi buradada bir tarih yağmacılığı yapılmıştır. Daha sonra 1923 yılında tekrar kazı çalışmalarına başlanarak Karkamışın 1. Bin yılı Karkamış krallığı ortaya çıkarılır. Kazı sonuçları ve arkeolojik buluntular üç cilt halinde İngilizce olarak "Garkamish 123" olarak yayınlanmıştır.

Eski Karkamış tarih içinde bir bakıma görevini tamamlayıp yok olduktan sonra onun batı kısmına bugünkü yeni Karkamış kurulur. Yukarıda da bahsedildiği gibi eski ile yeni yanyanadılar. Yeni Karkamış eski ile aynı doğrultuda Fırata dökülen Çiftlik çayı üzerine kurulmuş durumdadır. Ve şu andaki idari yapısı da İlçe statüsündedir. Milli Mücadele sonunda Suriye ile belirlenen sınırın sıfır noktasında kalmıştır. Yine bu sınır anlaşması eski Karkamışın bir kısmında sınırlarımızın dışında bırakmıştır.

2. 2 Karkamış ve Gilgamesh

Eski ve yeni Karkamışın bulunduğu coğrafi konum 3637 enlem 3738 boylam arasındadır. Tarihi dayanağı olmamakla beraber söylentilere göre Karkamışın adı Sümerlerin ünlü destan Kralı Gilgamesh'tan gelir. Esasen sözcük ve yapı olarak Karkamış ve Gilgamesh birbirine yakın iki ad. Bilindiği üzere bu destan baştan sona kadar Gilgamesh'in yaşam mücadelesi, maceraları ve seyahatlarını konu eder.

Uruk Hakimi destana göre Gilgamesh bütün ülkeleri dolaşır. Aşağı yukarı Mezopotamya'da gitmediği yer kalmaz. Bu destan kahramanının üçte ikisi Tanrı üçte biri insandır. Taşdığı silahın ağırlığı ise 300 okkadır. Gilgamesh kendisi gibi kahraman olan arkadaşı En-gidunum ölümünden sonra ölüm korkusuna kapılarak Uraktan ayrılarak ölümsüzlüğün çaresini aramaya çalışır. Ve işte bu vesile ile Fırat vadisinde korku; telaş ve gönlü kederli olarak dolaşır bu arada tabletlerde adı Utnapiştin olan Nuh'la buluşur kısaca destandaki ifade şekli ile bir mecnun ve haydut gibi dolaşır durur.

İşte burada, bir varsayımda olsa, bu ünlü destan Kralının şimdiki Karkamışın bulun-

duğu yöreye geldiği ve onun adına izafeten kentin bu adla anıldığı bir ihtimal payı olarak insanın aklına gelebiliyor. Ancak hemen belirtelimki bu varsayımın bir tarihi kanıtı yoktur. Burada sunuda belirtelimki çoğu kez insanlar Karkamış'la Gılgamış'ı aynı kalıp içinde görme yanılgısı içine düşmektedirler. Oysa Karkamış'ın Gılgamış destanı ile direk bir ilgisi yoktur. Bu destan tamamen Sümer kültürünün bir ürünüdür. Daha sonra bütün Mezopo-tamyanın ortak bir eseri olmuştur.

Karkamış'da en az Gılgamış kadar eski, ilköğ tarihini boyunca bir çok uygarlıklara beşiklik etmiş eski bir kent. Tarih boyunca önemi, Mezopotamya-Anadolu ve kuzey Suriye memleketleri arasındaki kervan yollarının kavşak noktasında bulunmasından ileri gelmektedir.

2.3. M.Ö. Karkamış

Yapılan kazılar neticesinde Karkamış şehrinin daha neolitik devirlerde meskun olduğunu gösteren vesikalar bulunmuştur. Fakat şehrin en parlak çağının M. O. 2. 000 yıllarında yaşandığı vesikalarla anlaşılmıştır. Bugün burada küçük taşlar üzerinde çıkan yazıların birçokları henüz okunamadığı gibi bir kısmının da okunabilmesi için Karkamış'ın 2.000 yıl tarihi için Hitit, Mısır ve Mari arşiv vesikalarından faydalandığı gibi M.Ö. 1. bin yılın tarihi içinde Urartu Devleti ve Assur İmparatorluğu devri vesikalarına baş vurmak gerekir.

2.3 M. Ö. 2000 Yılında Karkamış

Çivi yazısı vesikalarından Karkamış şehrinin adına ilk defa Mari arşivi vesikalarında rastlanmıştır. Hammurabi devrinde Karkamış'ın Mari'ye tabi bir şehir olduğu anlaşılmaktadır. Yine Hammurabi devrinde Kuzey Suriye'de müstakil şehir Krallıklarının mevcut olduğu malumdur. Hammurabi'nin Mari'yi zaptettiğini biliyor isek de Babil Kralının Karkamış ve Halep şehirlerine karşı durumu bilinmemektedir.

Hammurabi sülalesine son veren Hitit Kralı 1. Murşil'in Babil'e giderken Halep gibi Karkamış'ıda zapt etmiş olması kati bir delil mevcut olmamakla beraber muhtemeldir. Zira 1. Hattuşil zamanında konu olan "Urşu'nun Muhasarası" metninde Karkamış şehri Halep ve Zarvar şehirleri ile beraber Urşu'nun müttefiki olarak görünüyor.

1. Murşil'in katlinden sonra Hitit sarayında birbirini takip eden saraya facialarının yüzünden Hitit devleti tekrardan nüve sahası içine çekilmeye mecbur kaldığı zaman, Hikkos istilasından yeni kurtulan Mısır Firavunları, tehlikenin geldiği Suriye, Filistin yollarının hakimi olma gayesiyle Asya'ya bir çok seferler yapmaya başlamışlar, uzun zaman Mısırlıların hakimiyetinden sonra Karkamış 3. Tutmosustin halefleri kuzey Suriye'ye ehemiyet vermediklerinden bütün kuzey Suriye şehirleri gibi Karkamış şehirde Mısır hakimiyetinden çıkmıştır.

Zira bu sırada Ön Asya memleketleri yeni bir Hind-Ari göçlerine sahne olmuştur. Bu göçlerin tevlit ettiği karanlık çağda M.Ö. 15. Asır Mitani devleti hakimiyetini kabul etmiştir. Bunu da Ugarit arşivlerinden öğrenmekteyiz.

2. 3. 2 Hitit İmparatorluğu Zamanı

Karanlık Çağı takip eden Amama Devrinde, M. Ö. 14001350, tarihi kaynaklar yeniden akmaya başladığı zaman, yine Hitit devletinin kurucusu 1. Şuppilulluma'nın eski Hitit devletinin kuzey Suriye'deki tarihi haklarını talep ettiğini görüyoruz. Nitekim anele-rinde 8 günlük bir muhasaradan sonra Karkamışında zapt edildiğini ve buraya oğullarından Bijassilinin tayin edildiği anlaşılmaktadır. 2. Murşil'in Arzawa Seferine iştirak etmek üzereyolladığı kuvvetlerin Halep şehrinde Hitit Ordusuna iltihak ettiğini daha sonra büyük kral ile beraber Hepat ordusunu kutlamak üzere gitmiş olduğu Gizzwatna da öldüğünü, bunun üzerine 2. Murşil'in yerine onun oğlu Polens Sarrumay'a tayin ettirilen Murşil ane-leriyle bilmekteyiz. Boğazköy vesikalarında da Karkamış kralı denilen Tuthalia ile oğlu Halpahis'le bahsedildiği malumdur.

Muvattali zamanındaki Karkamış kralına gelince, bu devirden kalma Hitit vesikaları az olduğu için Karkamış'ın bu devirdeki durumu meçhul kalmaktadır. Ancak muvatta-li'den evvelki ve sonra ki Karkamış kralın malum olduğundan be devir için Hitit vesikalarından Karkamış kralı olarak iki isim vardır. Bunlardan birisi Sahurunuva diğeri Te-sup'tur.

2. 3. 3 M. Ö. 1. Bin Yılında Karkamış: Geç Hitit Devleti

Karkamış'ın en önemli ve çok iyi bilinen devri Geç Hititdevridir. M. O. 1200 yıllarında Anadolu üzerinden bir kasırga gibieğe göçleriyle gelen Muşki (Frig) lerin istilasına uğramıştır. Anadolu üzerinden bir kasırga gibi geçen ve her tarafı yakıp yıkan Muşkiler, Mısır kralı 3. Ramses'in anlatıklarına (Anadolu'yu baştan başa istila edip benim memleketime dayanan Muşkileriyendim) ve Assur yazılı kaynaklarına göre güneyde ve doğuda Mısır ve Assurlara yenilmişlerdir. Muşki istilasından sonra kaçıp kurtulan Hititler Güney ve Güneydoğu Anadoluya inerek yeni birtakım Kralıklar (Karkamış, Milit=Malatya, Margası=Maraş, Halpa=Halep, Zencirli, Samal, Sakçağözü v. b.) kurmuşlardır. Bu kralıklar için-de en kuvvetlilerini Malatya ve Kargamış teşkil etmekteydi. Bu devirde Karkamış şehrinin etrafı kule ve surlarla çevrili olup, bir stadel (iç kale) vardır. Şehir gelişmiş, komşu şehir ve kralıklarla ticari ve siyasi münasebetler kurmuştur.

Onuncu asırda Assur ve sikalarından Karkamış kralları Sangana ve Pişiriş'in son Karkamış krallarından olduğunu öğrenmekteyiz. Böylece M. Ö. 10. asrın başlarına konulan Tuhas sülalesinin kurucusunu tanıyoruz. Fakat başka bir Karkamış abidesi üzerinde kendisini aynı zamanda "öküzün başı ve ayağı" ideomları ile gösterilen bir şey veren Sasa isimli bir Karkamış Kralı daha tanıyoruz. Luhas sülalesi zamanında 6 tane Kral başa gelmiş, bu Krallarında 2. Luhas'ın yukarıda adı geçen Karkamış Stelinden tanıyoruz. Karkamış şehrinin merdivenli kapısının iki tarafında duran aslanlardan soldakinin üzerindeki kitabe ile de 2. Luhasın babası Asutumaimais'e ait olduğu yapılan kazılarla anlaşılmıştır. Aynı surette çıplak tanrıça kabartması üzerindeki kitabenin aynı krala ait olduğu anlaşılmaktadır. Luhas sülalesi içinde inşaat faaliyeti hakkında en çok bildiğimiz olan kral 2. Luhas'ın oğlu Katuvastır. Bu kral bizzat kendi kabartmasını yaptırdığı gibi yanında icraatını anlatan bir kitabe bırakmayı da ihmal etmemiştir. Karkamış'ta bu günmeydana çıkarılan şehir kapılarını Relief'li ortastat'larla tezyin ettiren bu kral ayrıca "Aslanın Fırtına Tanrısı Mabedi" ile meşhur merasim- yolunuda inşa ettirmiş ve birde annesi Anas için bir hilanı kapı inşaatı yaptırmıştır. M. Ö. 109. Y. Y"

2. 3. 4 Assur Devri

300 sene kadar kudretli bir geç Hitit kralığının merkezi olarak hüküm süren Karkamış şehri en son zaman istilacı komşuları Assurların sık sık saldırılarına uğramıştır. Saldırıları neticesinde diğer bütün geç Hitit Kralıkları ortadan kalkmış;Karkamış, Malatya ile birlikte daha bir müddet dayanmasını bilmiştir. Fakat 700 yıllarında en kuvvetli devrini yaşayan Assur Devleti bu iki kralığına sınırlarını içerisine almayı başarmıştır. Assur Kralı Sar-gon yalnız kral ailesini esir etmekle ve mabetlerdeki bütün altın gümüş eşyayı alıp götürmekle kalmamış, bütün şehir halkını da Deportatine mecbur ederek Karkamış şehrine Assurluları yerleştirmeyi başarmıştır. Sargo'nun halefleri zamanında artık Karkamış'tan bir Assur eyaleti olarak bahsedilmektedir. Bu suretle Neolitik devrinden beri meskun bulunan ve 2. bin yılda Kuzey Suriye'nin en büyük şehirlerinden biri olan Karkamış şehri 1. bin yılda bir taraftan Assur, diğer taraftan Urartu krallarının taziki arasında siyasi varlığını Sargon zamanında da koruduktan sonra M. O. 7. asırda bir Assur vilayeti haline gelmiştir.

2. 3. 5 Karkamış Kıratları

Tarih içerisinde (M. Ö.) Karkamış'ta yaşayan ve tespit edilebilen en önemli krallar şunlardır.

PAVA ŞARRUMA [Şuppiluluima'nın torunu (M. Ö. 1300)]	
LUHAS1	(M. Ö. 960)
ASUTUVATİMAİS	(M. Ö. 940)
LUHAS2	(M. Ö. 920)
KATUVAS	(M. Ö. 900)
SANGARA	(M. Ö. 873-850)
ASTARİS	(M. Ö. 820)
ASTARİSİN OĞLU	(M. Ö. 800)
ARARAS	(M. Ö. 780)
KAMANAS	(M. Ö. 722-754)
ASTARUS 2	(M. Ö. 745-727)
PİŞİRİŞ	(M. Ö. 727-716)

2. 4 M. S. Karkamış

Karkamış ve bölgeleri 7. yüz Yılın sonlarına kadar Asur egemenliğinde kaldıktan sonra onu takip eden yıllarda egemenlik sırası önce Babillere sonrada Perslerin eline geçer. İleriki yıllarda da Roma, Bizans ve Araplar sırayla buraları ellerine geçirirler. Tarih seyri içerisinde bölgede Selçuklu Türkleri ve Memluk idaresi görülür. Bütün Orta Çağ boyunca Karkamışın da içinde bulunduğu bölge kavimlerin egemenlik sahası mücadelelerine ve sirkilasyonuna sahne olmuştur. Nitekim Osmanlı Devletini kuracak olan Kayılar Ana-doluya, Karkamışa yakın bir noktadan, Fıratı geçerek ulaşmışlardır. Geçiş sırasında suda boğulan boybeyi Süleyman Şah'ın mezarının bulunduğu Caber Kalesinin Karkamışa uzaklığı 30 Km. mesafededir.

2. 4. 1 Osmanlılar Döneminde Karkamış

Anadolu Selçuklu Devletinin dağılmasıyla birlikte bozulan Türk birliğini yeniden kurma başarısını gösteren Osman oğulları yaptıkları fetihlerle Tüm Anadoluyu ve kuzey Suri-yeyi imparatorluk sınırları içine almayı başardılar.

Bu durum neticesinde Karkamışında içinde bulunduğu bölge bilindiği gibi Yavuz Sultan Selim zamanında 1516 Mercidabık Zaferiyle Osmanlıların eline geçer.

7. Yüzyılın sonlarında Osmanlı devleti bölgede yeniden bir iskan politikası uygular. Bu politikada amaç bölgenin Türkleşmesine yöneliktir. Hiç şüphesiz bu amacı gündeme getiren de devletin otoritesine girmeyen Arap unsurlardır. Buradaki yerleşik Arap kökenli topluluklar Osmanlı idaresine sık sık baş kaldırarak devlete bir takım galeler yaratıyorlardı. Sayıca çok kalabalık ve çok ilkel Aneza, Şamar ve Tay adlı Arap aşiretleri buradaki devlet düzen ve otoritesini bozuyorlardı. Gerçekten Osmanlı devleti bölgenin düzenini tesiste zorlanıyordu. Ve ayrıca yöredeki Türk nüfusuda bu bedevi Arapların asayişsizliğinden zarar görüyordu. İşte bu şartlar çerçevesinde devlet içtimai düzenin tesisine yönelik bölgedeki iskan politikasını kademeli olarak uygulamaya koyar. Bu sözünü ettiğimiz yıllarda aynı zamanda devletin merkezi otoritesi bir zaaf içerisinde, merkeze uzak eyaletlerde bu durum dahada hissedilir, derecede idi.

Bu bağlamda Anadoludaki Celali İsyânlarının varlığı düşünülürse uzak bölgelerdeki durumun dahada anlaşılır hale getirir.

İşte bu neden ve düşünce çerçevesinde 17. yüzyılın sonunda (1691) devlet Orta Anadoiuda yaşayan kimi Türk aşiretlerini Fırat boyu ve akarsu civarlarına zorunlu iskana tabi tuttu. Devleti ve göçe mecbur kılınan toplulukları bir hayli uğraştıran bu hareket kıs-mende olsa amacına ulaşır. Bir yandan bölgenin Türkleşmesi sağlanırken öte yandan bölgeye zarar veren asayişsizliğin önüne geçilmiş olunur. Bu iskanla birlikte meydana gelen olaylar, iskana tabi tutulan halkın yaşadıkları, çekilen sıkıntılar ve yaptıkları savaşların öyküleri günümüze kadar şiir olarak, türkü olarak, darbimesel ve menkıbe olarak gelmiştir. Ve yine bütün bu olaylar, söylenenler, menkıbeler adına Barak folkloru dediğimiz yaşam biçimi ve tarzını yaratmıştır, işte Karkamış bu kültürün oluştuğu Barak'ın merkezi durumdadır.

19. yüzyılın sonuna gelindiğinde Almanya Osmanlı devletine yaklaşmaktadır. Bu dostluk çerçevesi içinde Anadoiuda ilk kez demiryolu yapımına başlanır. Sanayi atılımını çoktan yapmış Almanyanın dikkati ve gözü petrol bölgesine ulaşmaktadır. Bu yer, o zamanlar Osmanlıların elindedir. Bu amaçla Almanya Hicaz Bağdat demiryolu yapım projesini uygulamaya koydu. Bu demiryolu Halep üzerinden Karkamış'a, oradanda bir köprüyle Fırat üzerinden geçilerek doğuya devam ettirildi. Bu tarihe kadar tarihin derinliğine gömülmüş gibi duran Karkamış bundan sonra yeniden bir canlılık kazanır. Böylece Önemli bir istasyon durumuna gelen Karkamış'ın canlılığı giderek artmaya başladı. Dönemin en uzunve teknolojik olarak en mükemmel demiryolu köprüsü Karkamış'ta, Fırat üzerinde kuruldu. 870 metre uzunluğundaki bu köprü yüzer metrelik 8 gözden oluşmuş, çeliğin ustalıklı işlendiği bir sanat abidesi gibidir. Köprüünün yapımında tamamen perçin kullanılmıştır. Yine özel olarak dışandan getirilen taşlarla kurulan bina ve hizmet yerleri aynı mü-kemmelikte mevcudiyetini devam ettirmektedir.

2. 4. 2 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı Yılları Karkamış

20. Yüz Yılın hemen başlarında bütün Dünyayı saran 1. harp kısa zamanda Osmanlı

devletinide içine aldı. Birçok cephede çok kanlı çarpışmalara katılan Osmanlı mütefikleri-nin yenilmesi üzerine oda yenilmiş kabul edildi ve ülke bilinen gelişmeler den sonra bilfiil işgal altına girmiş oldu. Bölgemizde önce İngilizler sonra Fransızlar işgal eylemini gerçekleştirirler. İşgaller üzerine yurdun çeşitli yerlerinde başlayan direnme hareketleri Antep, Maraş, Urfa ve bu arada Karkamış'ta da oluşur. Karkamış o zamanlar için Antep ve Urfa Kuvai Milliye birliklerinin sorumluluk alanlarının kesiştiği noktadadır. Bu nedenle her iki ilin kuvvetleri burada koordineli olarak düşmana karşı ortak hareket etmişlerdir. Ağırlık noktası Akçakoyun ve Çobanbey istikametinde olan Fransız kuvvetlerine karşı Kuvai Milliye çeteleri daha çok Karkamış yönünden pusu ve vurkaç hareketinde bulunuyorlardı. Bölge tamamen Fransız denetimi altına girmiş Nizip, Birecik, Akçakoyun, Çobanbey, Kilis ve Antep ağır işgal şartları altındaydı. Bir devlete karşı teşkilatsız ve imkansızlıklar içinde bir avuç bölge halkı ölümü pahasına yurdunu kurtarma ve bağımsızlığını koruma mücadelesi veriyordu. Düşmanın maddi üstünlüğü onları yıldırılmıyordu. Böyle direniş ve kurtuluş mücadelesi çok az görülmüştür tarihte. Fransızların şark orduları kumandanı general Go-urokendi devletine şöyle diyordu. "Antep'in düşmesini görmek için Fransız ordusu 10 ay bekledi, halbuki Anadolu'da daha bin Antep var. "Yani düşmanda Türkün azmini, kararını ve cesaretini bilmiş oluyordu. Nitekim Fransızlar 12 Şubat 1920'de Maraş'tan 10 Nisan 1920'de de Urfa'dan çekilmek zorunda kaldılar.

Carablus (Suriye'ye bağlı Şehir) bölge komutanı yarbay Kapitrol, Akçakoyundan trene binip Karkamış'a geldiğinde Urfa'daki kuvvetlerinin teslim olduğunu öğrenir.

26 Nisan 1920'de Antep'e şiddetli bir saldırı düzenleyen Fransızlar başarılı olamayınca geri çekildiler. Albay Normand Antep'i düşüremeyeceklerini anlamıştır. Öte yandan Fıratın doğusunda demiryolu boyunca yardım bekleyen askerlerin 500 kişilik Fransız birliğini yok eden Urfadan alınacak öçleri vardı. Bunun için 28 Nisanda Antep'ten ayrılacaklardı. 1 Mayıs'ta Karkamış'a varacaklar, 4 Mayıs'ta doğu kolu adıyla Mürşitpınarda toplanı-lacak ve 6 Mayıs'ta da Urfaya doğru yola çıkacaklardı. Ama öyle bir direnmeyle karşılaşıl-larki 8 Temmuz'da Fıratın doğusunu, 10 Temmuz'da Karkamış'ı bırakarak ellerindeki son istasyon Akçakoyunluda bir tabur askerle bekleyeceklerdi. Artık Karkamış ve dolaylarda işgalden kurtulmuştu. Düşman Karkamış'tan 20 km. batıya atılmıştı. Bölge halkı ve Anadolu hareketi başarıya doğru ilerliyordu artık.

Sakarya Meydan Savaşı ve onun ardından imzalanan 20 Ekim 1921 Ankara Antlaşması ile Fransızlarla olan silahlı mücadele bitmiştir. Yapılan sınır anlaşmasına göre Halep demiryolu esas alınıyordu. Demiryolunun kuzeyi TBMM hükümetine, güneyide Fransızlara bırakılıyordu. Bu ikili anlaşma Milli Mücadelemizi noktlayan Lozan Konferansında da teyid edilince bugünkü Türkiye Suriye sınırı çizilmiş oldu.

2. 4. 3 Cumhuriyet Döneminde Karkamış

İşte bu çizilen sınıra göre Karkamış sınırın sıfır noktasında kaldı. Yine sınırın Suriye kesiminde kalan Türkler ve Fransız idaresinden kaçan halk Türkiye'ye geçmeye başladılar. Ama buna rağmen parçalanmış aileler ve Anavatanın dışında hatırı sayılır bir Türk nüfusu kalmıştı. Halep gibi zengin eyaletler Münbüç, Keklice, Avşarbucağı ve Carablus gibi Türk nüfusunun yoğun olduğu yerleşim alanları sınırlarımızın dışında kalmıştır.

Milli mücadelenin kazanılmasından sonra Cumhuriyet Türkiye'sinde Karkamış nahi-yelik (Bucak) statüsüne alındı. Önce Bireciğe sonrada Nizip'e bağlandı. Cumhuriyetin im-

Karkamış İlçemizin Resmi Açılış Töreninde Devlet Erkanı

kanları yavaş yavaş akmaya başladı. Karkamış'a 1926'da Cumhuriyet döneminin İlk okulu açıldı. 1960'da yeni bir demiryolu ile Gaziantep'e bağlandı. Ve 1961'de de belediye teşkilatı kuruldu. Özellikle demiryolu yönünden oldukça canlı bir merkez olmuştur.

Sonraki yıllarda İller İdaresindeki yeni, bir değişiklik ile bucaklık uygulanmasına son verilince Karkamışın Tarihi kimliğine artık beldelik kalıyordu.

Ve nihayet 1990 yılında bu kez İlçelik statüsüne getirildi, o artık bağlı 36 köyü ile Gaziantepin yeni bir İlçesi olmuştur,

Tarihin ve bereketin kucaklaştığı şirin bir ilçe olan Karkamış hergeçen gün daha önemli bir tarım, ticaret ve sınır kenti olma yolundadır.

Karkamış İlçemizin ilk Kaymakamı Sayın Ali ÇINAR

Karkamış Kaymakamı Sayın Ömer KALAYLI

BARAK VE BARAKLILAR

Karkamış'tan başlayarak batıda Oğuzeli'ne, Kuzeyde Nizip Birecik asfaltına kadar uzanan güneyde Suriye tepeleriyle çevrili geniş düzlüğe Barak Ovası adı verilir. Verimli topraklar ve üzerinde yüzlerce yerleşim alanının yer aldığı bu ova. adını eski bir Türk boyu olan Baraklılar'dan almaktadır.

Barak adına Halep Türkmenleri arasında Kanuni devrine ait kayıtlarda rastlanmaktadır. Bu koiun Oğuzların Bayat boyundan geldiği araştırmacılar tarafından kabul edilir.

Anlam olarak Barak çok tüylü köpek anlamına gelirsede Barakboyu için bu ifadeyi kullanmak son derece yanlış olur. Barak sözcük olarak kılı anlamına gelirken bu bir nevi önüne gelen ismi niteler. Kısa, uzun, şişman gibi. Barak boyunun Anadolunun hangi siyasi ortamında Anadoluya geldikleri pek kesinlik kazanmış değildir. Kaynaklarda bu konuda sağlıklı bir bilgi yer almamaktadır. Bilinen husus onların 16. yüz yılda Anadoluda olduklarıdır. Baraklılar Anadoluya Beydilli cemaati ile beraber gelmişlerdir. Osmanlı şer'i sicillerinde ve Padişah Fermanlarında bu boyun adında 16. Yüzyılın ortalarında rastlanmaktadır. Yani baraklılarda bu tarihler;de Anadoluda olmalıdırlar. Gerçi onların sözlü tarihlerde bu yüz yılın başını işaret etmektedir.

Sonuç olarak Barak ve Beydilli oymakları Horasanda yaşarlarken siyasi bir tazyık ya da vuku bulan bir kuraklık sonucu 16. Yüzyılın başlarında Anadoluya gelmişlerdir. Şu şiir onların Anadoluya gelişlerini hikaye etmektedir.

Kalktı sökünetti piri dedeler, Çan çalar mayalar bozlaşır
gider. Arap ata binmiş gelinler kızlar, Onlarda hup
dilinden söyleşir gider.

Bizim beylerimiz düştüler yola. . Ala gözlerine ben olam
köle. Abbasi beşiği, maafe bile Atlarda çöl deyi sızlaşır
gider.

Mevcut konumdan daha güzel yere göçmek bile insanda bir burukluk yaratır. Asırlardır yaşanan yerlerden, yurt tutulan topraklardan kopmak kolay değildir. Ata dede yurdu üzerinde unutulmaz acı tatlı olayların yaşandığı yerler hep hatırasında yaşar insanın. Zorunlu, zahmetli, meşakatli ve sonu görülmeyen bu tür yer değiştirmeler sonraları kuşaktan, kuşağa aktanılır. Türkü olur, şiir olur, öykü ve destan olur. Anlatılanlara bakılırsa bu göçe 84 bin çadır katılmıştır. Sivas, Gemrik, Zile üzerinden Yozgat bölgesine gelinir ve oraya yerleşilir. Sonraları bunlar için yeni il denilen bir iskan bölgesi kurulur ve oraya alınırlar. Barak ve Beydilliler yaşamlarını göçebe ve hayvancılık üzerine kurmuşlardır.

17. Yüz yılın sonlarına doğru daha öncede değindiğimiz gibi devlet yeni bir iskan uygulamaya koydu. Bunda amaç; konar göçer halkın merkezîyetçi bir devlet nizamı ile

bağdaşmayan hayat tarzları yüzünden yerli ve çevre halkına zarar vermelerini önlemek, harap ve boş yerleri imar etmek o günkü anlamda şenlendirmek bu gibi yerleri yeniden tarıma açmak, devleti uğraştıracak unsurları etkisiz hale getirmek ve bölgelerin sosyal etnik yapısını devlet politikası çerçevesinde değiştirip yeniden düzenlemek için bir dizi iskan hareketine girişildi.

Orta Anadolu'da konar göçer aşiretler hem merkeziyetçi devlet sistemine uymuyorlardı, hemde yerli halka ve onların ekinlerine zarar veriyorlardı. Colap ve Rakka'da ise devlet otoritesi yok denecek kadar sarsılmıştı. Buradaki yerli Arap kabileleri devleti oldukça uğraştırıyorlardı.

Tafsilatı geniş olan nedenler ve olaylar sonucu Başta Beydilli, Baraklar ve daha başka Türk oymakları 17. asrın sonunda kuzey Suriye bölgesine kaydınlılar. Böylece Beydilli, Barak ve öteki Türk boylarının güzel günleri sona ermiş, acı ve hüznü günler başlamıştır. İskanın icrasına Kadızade Hüseyin Paşa başlamış ve Yusuf Paşa tamamlamıştır. İskan başı Feriz (Firuz) beydir. Uzunca bir yolu ancak uzun ve meşakkatli sonuca kâtedebilmişlerdir.

Bu kezde kaderlerine bilip bilmedikleri yaban elleri çıkmıştır. Tehlikeli yolculuk ve varacakları yerde tehlikeli düşmanları onları bekliyordu.

Şu şiirde onların bu göç olayını hikaye etmektedir.

Dövülür davullar iniler dağlar, Harbiler çağrışır
analar ağlar, Gürleyip Feyhana konduğu çağlar,
Şemsetinden ubur etti Beydilli.

Kadıoğlu Yusuf Paşa gelende. Yalan Dünya benim derdi
Beydilli, Seksen bin evle Rakka'ya iskan olanda, Tayı
muvaliyi kırdı Beydilli.

Şiirde iskana tabi tutulan insan sayısının 80 bin olduğu görülüyor. Ancak bunların yanında 4 bin kişide çalgıcılar grubu (Aptallar) olduğu söylenenler arasındadır. İskan işi büyük bir disiplin ve takip altında yapılır. Devlet geriye kaçışları önlemek için çok sıkı tedbirler almıştır. Serin ve otlağı bol yaylalardan sıcak ve susuz çöl bölgesine gitmenin acı ve burukluğunu şu dörtlük en iyi şekilde yansıtmaktadır.

Uzun yaylalardan konup göçerken, Soğuk sulu
badeleri içerken, Al sofraya türlü taam açarken,
Şeyredin neye vardı halimiz.

Barakların kendi sözlü tarihlerine göre Colap'a sürülme nedenleri civar köylerin kendilerini devlete şikayet etmelerinin yanında, adlarının karıştığı devlete ait bir posta arabasının soyulmasıdır. Bununla ilgili devletin kendileri hakkında verdiği sürgün kararını aşiret ileri gelenleri bir araya gelerek müzakere ederler. Tabi bu toplantıda çeşitli görüşler ileri sürülür. İşte bununla ilgili bir dörtlük,

Feriz beyden Muslu beye bir selam, Gelin bu ellerden göçelim dedi. Ali Osman oğluna karşı durulmaz, Vakitken arayı açalım dedi.

Uzun, yorucu ve zahmetli bir yolculuktan sonra devletin denetiminde yeni iskan bölgesine vasıl olunur. Burası artık onların deyimiyle bilip bilmedikleri yaban ellerdir. Başlarına gelenler ancak düşlerinde bile göremeyecekleri olaylardır. Sıcak çöl ikliminin altında yanık yürekleriyle birlikte şimdi kendileride yanacaklardı. Acı ve hüznü günler onların her şeyini acılı kılacaktır. Yaşantılarını türkülerini ve öykülerini kara gün, kara yazgı ve kara haber onların içlerini karartacaktır. Doğa ile düşman ile devlet ile mücadele onları yaşamdan ve canlarından biktiracaktı. Kısaca tatsız, tuzsuz bir yaşamın içindelerdi artık. Ne-gergiler kurdukları günler kalmıştı nede soğuk sulu badeleri, Her şeyleri kararmıştı.

Oysa yaşamları iyi, keyifleri yerindeydi, Urum dedikleri Anadolu'da, Anadolu bereket dolu, sevgi ve huzur doluydu onlar için. Yurt olmuştu, vatan olmuştu Anadolu.

Bir ikinci namazı çadırlar yıkıldı, ihtiyarlar atlandı, insanlar, hayvanlar, göç oldu yola. Katarın başına mayanın hası getirildi ve iskan başının işaretiyle yola koyuldular. Bu kez yönlerini güneye çevirmişlerdi. Yollar kat edildi, yaylalar, ovalar dağlar aşıldı. Fırat, bugünkü Carablus'un hemen güneyinden, şemsettinin geçilerek Colab'a ulaşıldı. Colap ve Rakka Anadolu'nun kuzey Suriye ile kesiştiği nokta. Yağmurun, suyun ve doğa nimetlerinin en az olduğu yer. Öteden beri devletin cezalandırmak istediği toplulukların gönderildiği bir sürgün yeri. Sıcak, susuz, çöl ikliminin hakim olduğu ıssız bucaksız bir yer buralar. İlkel bedevi arap aşiretlerinin kendilerinden başkasına yaşama hakkı tanımadıkları, devlet otoritesinin bitme noktasında olduğu bölgedir burası.

Baraklılar buralara daha önce belirlenen esas üzerine bir düzen içinde yerleştirilirler. İskan başı Feriz bey buralarda yaşanılmayacağı anlaşıncaya kadar oymağın kalabalık bir kısmıyla Aceme yani İrana geçer. Beydillinin diğer obaları, Baraklar ve öteki Türk toplulukları 19. Yüzyıla kadar Rakka'da kalırlar. Kendilerini, tehlikeli düşmanları Arap boylarına kabul ettirirler. Ancak buradada meydana gelen bir kervan soygunundan yine onlar sorumlu tutulur. Bu kez devletin takibine maruz kalırlar. Halep Valisi Abbas Paşa bunların üzerine yürüyerek Colab'ı dağıtır. Abbas Paşa'ya yenilen Beğdilli, Barak ve diğer oymaklar Cola-bı terk ederek dağılırlar. Rakka'dan ayrılan Beğdililerin önemli bir kısmı Gaziantep'in güneyine Sacur suyu ve Oğuzeli civarına yerleşirler. Ancak Lozan sınır antlaşmasıyla bu boyun bir çok oba ve köyleri sınırlarımız dışında Suriyede kalmıştır. Baraklara gelince onlarda yazımızın başında sınırlarını belirttiğimiz topraklara yerleştiler ve buraya kendi adlarını verdiler. Buralar ondan sonra Barak Ovası olarak anılmaya başlandı. Fıratın Oğuzeli, kuzeyde Nizip dahil bu geniş topraklar üzerinde yaşayan Baraklar kendi töre, gelenek, örf ve adetlerinin sentezi olan kültürlerini de günümüze kadar korumuşlardır.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz. Karkamış ve Barak ikisinde zenginliklerin yatağıdır. Birincisi tarihin, diğeri bereketin ve kültürün. Bu nedenle her ikisinde araştırmacıların ilgi alanı olmuştur. Bir çok tarihi değerler, belgeler ile Türkmenlerin birçok töre ve adetleri buralarda araştırılmıştır. Diyebiliriz tarih ve kültür içindedir bu yerlerde. Bizlere düşen görev bu değerleri araştırmak ve değerlendirmek, aynı zamanda korumaktır. Türkiye bu değerlerle dop doludur. Yeterki onlar tarihin karanlığından gün ışığına çıkartılabilsin. Ancak her tarihi değer kendimekanında değerini bulur. Bu kural dünyaca geçerliliğini giderek ar-

tırmaktadır. Bir zamanlar Karkamış'tan kaçırılan, yağmalanan tarihi değerlerin yeri Louv-re ve British müzeleri olmamalıdır. Evet onlar kendi mekanlarında daha değer anlam ifade etmektedirler, işte Karkamış'tan kaçırılan bu tarihi değerlerin iadeside insanlığa saygının ifadesidir. Bilelim ki tarih; insan zaman ve bir mekan içinde olur. Bu üç unsur tarihi olguların oluşum halkasıdır. O aynı zamanda insanlığın ortak ürünüdür. Bu nedenle tarih yağmacılığına son verilmelidir.

İşte bu tanıtım kitapçığı içinde dünü, bugünü ve özellikleriyle tanıtmaya çalıştığımız Karkamış ve onun bir parçası olan Barak, bu zenginlikler ve özelliklerle doludur. Tarihin, bereketin ve kültürün simgeleştiği yerler buralar. GAP kapsamı içinde yer alan bu yöre ileri yıllarda ekonomik ve sosyal yapı bakımından dahada ileri noktalara gelecektir. Başaklar bire on yerine 4050 verecek, fıstık, cummasında dahada kırmızılaşacak ve toprak şaka şaka yanlmayacak susuzluktan. Mavi göğün altında yeşil bir ova uzanacak Fırttan taa Kilis'e dek. Harrandan Elbeyli ve Oğuzeli ovalarıyla bir yeşilin uzantısı gibi. Boz kanatlı üveyikler uçuşacak göklerinde. Ve bakir Barak topraklarından bereket fişkiracak.

4. BÖLÜM

İLÇENİN İDARİ YAPISI

Karkamış İlçesi ilçe olmazdan önce Barak adıyla anılmaktadı. 1930 yılında Nizip İlçesine bağlı bir bucak haline getirilmiştir. 01. 05. 1961 tarihinde ise belediye teşkilatı kurulmuştur. 09. 05. 1990 tarih ve 3644 sayılı yasa ile ilçe olmuştur. Bu tarihte Nizip İlçesinden ayrılarak ayrı bir mülki idare birimi haline gelen Karkamış İlçesi 01. 08. 1991 tarihinde ilk kaymakamın atanması ile fiilen kurulmuş oldu. Başlangıçta Barak bucağı merkez olmak üzere kurulan Karkamış İlçesine 37 köy idaresi bağlanmış iken, bu sayı daha sonra Kıracgözü ve İkinci köylerinin Karkamış'tan ayrılarak Nizip ilçesine bağlanması ile 35'e düşmüştür.

Karkamış İlçesinin ilk Kaymakamı olan Ali ÇINAR 01. 08. 1991 tarihinden 14. 10. 1993 tarihine kadar görev yapmış ve İlçe teşkilatlarının kuruluşunu gerçekleştirmiştir. 22. 03. 1994 tarihinde Karkamış Kaymakamlığı görevine atanan Tahsin KURTBEYOĞLU ise İlçenin ikinci Kaymakamı olup, halen bu görevi yürütmektedir.

İlçede henüz hükümet konağı bulunmamaktadır. Hükümet konağı adliye binası inşaatına Mart 1994 tarihinde başlanmış olup, halen devam etmektedir. İlçede Kaymakamlık ile Yazı İşleri Müdürlüğü, Malmüdürlüğü, Tarım İlçe Müdürlüğü, Tapu Sicil Müdürlüğü, Özel İdare Müdürlüğü ve Nüfus Müdürlüğü, İl Özel İdaresi tarafından 1992 yılında yaptırılan bir binada, Milli Eğitim Müdürlüğü lise, Müftülük ise Kur'an Kursu binasında hizmet vermektedir. Diğer birimlerde kendi binalarında bulunmaktadır.

4. 1 Karkamış'ta Bulunan Resmi Kurum ve Kuruluşlar

- 1- Kaymakamlık
- 2- İlçe Jandarma komutanlığı.
- 3- 10. Hudut Piyade Bölük Komutanlığı.
- 4- Belediye Başkanlığı.
- 5- Yazı İşleri Müdürlüğü.
- 6- Malmüdürlüğü.
- 7- Nüfus Müdürlüğü
- 8- Özel idare Müdürlüğü
- 9- Tapu Sicil Müdürlüğü
- 10- Tarım İlçe Müdürlüğü
- 11- Milli Eğitim Müdürlüğü
- 12- Sağlık Grup Başkanlığı
- 13- Müftülük
- 14- Sivil Savunma Müdürlüğü
- 15- Kütüphane
- 16- Gümrük Müdürlüğü
- 17- Gümrük Muh. Kıs. Amirliği
- 18- Hudut Emniyet Komiserliği
- 19- TCDD Yolları Gar Şefliği

- 20- TCDD Yollan Kısım Şefliği
- 21- Posta İşletmeleri Müdürlüğü
- 22- T. C. Ziraat Bankası
- 23- TEDAŞ Şefliği
- 24- Ziraat Odası Başkanlığı
- 25- Barak Grubu Köy İçme su Birliği.
- 26- Savaş Grubu Köy İçme su Birliği
- 27- Köylere Hizmet Götürme Birliği
- 28- Hancağz Sulama Birliği
- 29- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Bşk.
- 30- Öğretmenevi

İlçede Adli teşkilat ile Askerlik Şubesi ve Emniyet Amirliği bulunmamaktadır. Bu teşkilatlarla ilgili iş ve işlemleri Nizip İlçesinden yürütülmektedir. Adli teşkilat ile Emniyet ve Askerlik Şubesinin kuruluş çalışması devam etmektedir.

4. 2 Mal Müdürlüğü

İlçe ekonomisi büyük ölçüde çiftçiliğe dayanmaktadır. Ticari hayatın yeterince gelişmiş olmaması ve sanayi kuruluşlarının bulunmaması malmüdürlüğü hizmet alanında etkilemektedir. 1991 yılı Ağustos ayında ilçe kuruluşu ile birlikte faaliyete geçen Malmüdürlüğü toplam 10 personel ile hizmet vermeye devam etmektedir. Malmüdürlüğüne Kayıtlı mükelleflerin dağılımı aşağıdaki gibidir.

Gerçek Usuldeki Gelir Vergisi Mükellefi . . . . :	88
Götürü Gelir Vergisi Mükellefi	:243
Stopaj Yönünden Kayıtlı Mükellef Sayısı . . . . :	21
Toplam Mükellef sayısı	352

Bütçe Gelirlerinin Bütçe Giderlerini Karşılama Oranları

1993 Gider	14.187.200.....	%26. 9
Gelir	3.818.569	
1994 Gider	17.856.757.....	%47
Gelir	.8.398.847	
1995 Gider	33.706.151.....	%31. 8
Gelir	10.725.460	

4. 3 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

05. 11. 1991 tarihinde kurulan Karkamış İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı mevzuat ve vakıf senedi doğrultusunda fakir ve yardıma muhtaç kişilere her yıl'ar tan oranlarda yardımyapmaktadır. Yapılan yardımlar yıllar itibariyle artarken üretime dönük yardımları arttırma çabası da devam etmektedir. Son yıllarda özellikle öğrencilere dönük yardımlarda büyük artış olmuştur. 1994, 1995 ve 1996 [ilk 5 (beş) ay] yıllarında Vakıfça yapılan yardımlar:

		1994		1995		1996 (ilk 5 ay)	
		Yapılan Yardım		Yapılan Yardım		Yapılan Yardım	
		Kişi	Tutar TL	Kişi	Tutar TL	Kişi	Tutar TL
Gıda Yardımı	234	88.815.000	342	221.243.000	265	239.097.000	
Giyecek Yardımı	39	17.240.000	20	15.000.000	360	277.920.000	
Sağlık Yardımı	351	91.058.000	726	298.463.000	230	98.671.000	
G.Temined. Yardımı			3	15.000.000			
Barınma Yardımı	1	1.000.000	1	8.400.000	3	43.600.000	
Eğitim Yardımı	522	54.100.000	1.000	44.500.000	2.382	181.498.000	
Öğren. Bus. Yardımı	15	12.500.000	4	10.000.000	5	20.000.000	
Para Yardımı	92	100.850.000	145	350.700.000	28	61.300.000	
Sakat arabası	2	2.500.000	1	67.792.000	1	13.000.000	
Yakacak Yardımı					84	180.000.000	
Toplam.Nakdi Yar	110	116.850.000	153	384.100.000	33	81.300.000	
Toplam Aynı yar	1.146	251.231.500	2.089	646.998.000	3.240	1.033.786.000	
Genel Toplam	1.256	368.063.500	2.242	1.031.098.000	3.273	1115.086.000	

4.4 Nüfus Müdürlüğü

İlçemiz 01. 08. 1991 günü fiilen hizmete başlamış olup 35 köyüve ilçe merkezi ile birlikte 1990 Nüfus Sayımına göre toplam Nüfus 15. 380. kişi olarak belirlenmiştir. Şehir merkezi 3 mahalleden ibarettir. Nüfus oranı bakımından en kalabalık mahallesi Çarşı mahallesidir.

İlçe Merkezinde bulunan 3 Mahallede ikamet eden kişi sayısı 1990 yılı Nüfus Sayımına göre 16/4 erkek ve 1756 kadın olmak üzere toplam 3. 430'dur, %12 civarında bulunan nüfus İlçemize dışardan gelip yerleşmiştir. Gelenlerin ekserisi, Şanlıurfa İli Birecik, Suruç, Viranşehir, Ceylanpınar ve Siverek ilçelerinden gelmiştir. İlçede 35 köy mevcut

olup, bunlardan Çiftlik Elifoğlu ve Kelekli köylerinin nüfusu 1000'den fazladır.

İlçemizin Genel Nüfus Sayımına Nüfusu 15. 380 olmakla birlikte nüfus aile kütükle-rindeki kayıtlı insan sayısı ise 46. 000 kişidir. Bu kayıtlı insanların %20 kadarı ölü olarak (9500 kişi) görölmektedir. Geriye kalan ve nüfus hizmeti verilen insan sayısı ise 36. 500'dir. Bu duruma göre İlçemiz nüfusuna kayıtlı olan 21. 120 kişi Türkiye geneline dağılmıştır. İlçemiz Nüfus Müdürlüğüne gelen evraklardan anlaşıldığına göre bu 21. 120 kişinin %20'si Nizip İlçesi, %30'u Gaziantep, %50'side diğer il ve ilçelerde yaşamaktadır.

Son Üç Yıllın Nüfus Hareketleri

	Dođum	Ölüm	Evlenme	Boşanma	Tashi
1993	1089	121	516	27	12
1994	1286	139	551	37	14
1995	1170	123	525	36	23

1990 Genel Nüfus Sayımına Göre İlçe Merkezi ve Köylerin Nüfus Durumu

NO	İDARİ BİRİM	Toplam	Erkek	Kadın
a)	Şehir	3.430	1.674	1.756
b)	KÖYLER			
1-	Akçaköy	395	173	222
2-	Alacalı	582	259	323
3-	Alağöz	241	115	126
4-	Arıkdere	345	146	199
5-	Ayyıldız	188	80	108
6-	Balaban	107	54	53
7-	Beşkilıç	35	26	9
8-	Çiftlik	1.220	582	638
9-	Eceler	366	174	192
10-	Elifoğlu	1.097	492	605
11-	Erenyolu	350	161	189
12-	Gürçay	252	122	130
13-	Karacurun	310	150	160
14-	Karanfil	214	101	113.
15-	Kelekli	1.025	501	524
16-	Kepirler	170	91	79
17-	Kıvırcık	286	128	158
18-	Korkmazlar	152	71	81
19-	Kuruyazı	151	70	81
20-	Öncüler	232	104	128
21-	Örmetaş	128	61	67
22-	Savas	105	43	62
23-	Soylu	569	360	209
24-	Subağı	186	92	94
25-	Şenlik	57	30	27
26-	Teketaşı	146	73	73
27-	Tosunlu	316	154	45
28-	Türkyurdu	100	55	45

29- Yarımca	42	20	22
30- Yaşar	414	195	219
31- Yazır	326	134	192
32- Yeşerti	769	350	419
33- Yolağzı	481	188	293
34- Yurtbağı	235	114	121
35- Zöhrecik	223	95	128
Köylerin Toplamı	11.913	5.611	6.312
İlçe Merkezi	3.430	1.674	1.756
Karkamış İlçesi Toplam.	15.343	7.285	8.057

5. BÖLÜM

EĞİTİM - ÖĞRETİM

Karkamış İlçesi tarihi özeliği yanında eğitim öğretimin yaygınlığı ile de göze batmaktadır. Bugün için okuma yazma oranı %95 civarındadır. Karkamış'ta eğitim, sadece devlet eliyle okullarda ve kurslarda verilen eğitimle sınırlı değildir. Barak bölgesinde okul eğitiminden önce sıkı bir aile ve çevre eğitiminin olduğu görülmektedir. Diğer önceki bölümlerde anlatıldığı gibi Barak Odaları "aile çevre eğitiminin verildiği mekanlardır. Bu yüzden ki, Barak odaları eğitimdeki rolü nedeniyle Barak Üniversitesi adını almışlardır. Bu odalar geleneklerin, kültürün kuşaktan kuşağa aktarıldığı, insan ilişkilerinin ahlaki kuralların öğretildiği tam bir eğitim yuvası niteliğindedir.

İlçe Merkezinde 2 (iki) ilköğretim okulu ve 1 (bir) lise bulunmaktadır. Karkamış İlçesine bağlı 35 köyden 29'unda 30 ilkokul bulunmaktadır. Diğer 6 köyden birinde okul olmakla birlikte öğrenci bulunmamakta, beş "köyde ise nüfus 50 ile 80 arasında olup yeterli öğrenci olmadığından okul yoktur. Bir köyde de ortaokul bulunmaktadır. İlçede toplam 34 okul ve 73 derslik mevcuttur. Öğretmen sayısı 69 lojman sayısı ise 56'dır. Okullarımızın tamamında okuyan öğrenci sayısı 1100 kız ve 1300 erkek olmak üzere 2400'dür.

Okul Adı	Okul	Derslik Sayısı	Öğretmen	Öğrenci Sayısı		
				Kız	Erkek	Toplam
Lise	1	6	12	61	122	183
Etiler	1	12	12	214	244	468
Kocatepe	1	10	9	136	167	303
Çiftlik						
Elifoğlu						
Toplam						

5. 1 Halk Eğitim Merkezi

İlçe Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü 1992 yılında faaliyete geçmiştir. Bu yılda faaliyete geçmiştir. Bu yıldan itibaren başta biçki dikiş, nakış kursları olmak üzere değişik tür kurslar düzenlenmiştir. Son iki yıldır bilgisayar kursları açılarak çok sayıda genç bilgisayar kullanır duruma getirilmiştir. Ayrıca Barak kültürünü yaşatabilmek için halkoyunları kursları düzenlenmektedir. Bu kurslarla, ilkokul çağındaki çocuklardan başlamak üzere sadece 9596 eğitim döneminde 38 genç eğitilmiştir. Son dört yılda çeşitli konularda açılan 134 kursta 2200 genç insan mesleki ve kültürel eğitim almıştır.

Barak kültürünün yaşatılması ve tanıtılması amacıyla Karkamış Kaymakamlığınca Karkamış'ın Sesi adlı bir gazete çıkarılmış, öğrencilere dönük şiir, resim ve kompozisyon

yarışmaları dñzenlenmiřtir. Bu tñr faaliyetler Kaymakamlıkça sñrekli hale getirilerek kñltñrñn korunması ve yeni kuşaklara aktarılması amaçlanmaktadır.

5. 2 Kñtñphane

1995 yılına kadar ilçede halkı kñtñphanesi bulunmamak tayı. Karkamış lisesi bñnyesinde bulunan kñtñphane ise sadece õğrencilere dñnñk hizmet vermekteydi. Karkamış Kaymakamlığının gayretleri sonucu 18.12.1995 tarihinde İlçe Belediyesine ait binanın zemin katında halk kñtñphanesi açılmıştır. Kñtñphanede gñrevli bir memur bulunmaktadır. Kitap sayısı henñz 3. 000 olup, gñnlñk okuyucu sayısı ortalama 30 kişidir. Okuyucular çoğunlukla õğrencilerden oluşmaktadır.

6. BÖLÜM

KARKAMIŞ'TA TARIM

Barak Ovasında yer alan Karkamış Kuzeyde Nizip İlçesi, doğuda Fırat Nehri Güneyde Suriye Devleti, batıda Oğuzeli İlçesi ile çevrili olup tipik güneydoğu iklimine sahiptir.

Yıllık yağış ortalama 350 mm. dir. Yetiştirilen klasik ürünler Antep fıstığı, kırmızı mercimek, arpa, buğday ve pamuktur. Ancak gerek Fırat havzasında ve gerekse Hancağz Barajı sulama sahasında toplam 15 köyde 40. 000 dk. arazide sulu tarım yapılmaktadır. Burada ana ürün pamuk olup, münavebeli olarak buğdayda ekilmektedir. 2. ürün ekimi (mısır, sebze, vb.) sulamaya bağlı olarak mümkün olmaktadır.

1996 Yılı Ekim Alanları

	Ürün Adı Ekim Alanı (dk)	Tahmini ürün rekoltesi (ton)
Buğday	20.000	5.000
Arpa	45.000	9.000
K. Mercimek	30.000	3.000
Nohut	5.000	500
Pamuk	20.000	5.000
Kavun, Karpuz, sebze	3.000	3.000
Nane (kuru)	250	150
Ağaç Varlığı		
Zeytin	22.500 Ad.	110
Antep fıstığı	900.000 Ad.	2000
Bağ	240. 000 Ad.	2400-200 yaş
		400 kuru (80 ton kuru üzüm)

Hayvan Varlığı

14. 00. koyun, 3500 keçi, 1200 sığır, 20. 000 tavuk, 10. 000 hindi, 5000 kaz, 1500 ördek.

Makina Varlığı

600 traktör, 50 ilaçlama makinası, 30 gübre dağıtıcısı, 180 hububat mibzeri, 350 römork, 110 su tankeri, 50 pamuk mibzeri, 600 toprak hazırlama aleti, 15 motopomp, 50 krema makinası.

Yetiştirilen tüm bu ürünlerin pazarlanması ne yazık ki ticari faaliyeti zayıf olan ilçemizde değil en yakın pazar olan Nizip'te mümkün olabilmektedir. Borsa, Birlikler, TMO, sebze meyve hali gibi üniteler Karkamış'ta kurulduğu takdirde İlçenin tarım ticareti özellikle sınır kapısının avantajı ile büyük bir canlılık kazanacaktır. Ulaşım durumu ve özellikle Fırat'a yakın köylerin stabilize olması bu konuda bir dezavantaj sayılabilir.

Son yıllarda tarımdaki gelişmeler bölgemize de yansımaktave modern tarım teknikle-

ri ilgi bulmaktadır. Meyvecilik ilgi toplamakta, 2. ürün ekimi yaygınlaşmakta ve ithal inekler damızlık ırk değişimini gerçekleştirmektedir. Demonstrasyon nitelikte değişik çeşit ürünlerin -bölgeye adaptasyonu ve verim farklılıkları İlçe Tarım Müdürlüğüne çiftçimize gösterilmektedir.

Tarih boyunca İnsanogluna verimli kollarını uzatan Barak Ovası'nın günümüzde ancak 40. 000. dekarlık kısmı sulanabilmektedir. Ovanın tamamında sulu tarım yapılmaya başlandığında, ki GAP dahilinde planlanmıştır, alınan verim çok daha artacak, İlçe ve ülke ekonomisine çok önemli katkılar sağlayacaktır.

7. BÖLÜM

KÜLTÜR

7. 1. Sadak Kültürü Örf, Adet ve Gelenekleri

Baraklar kapalı toplum olma özeliğini günümüze kadar sürdürmüş bir topluluktur. Bu nedenle kendilerine özgü kültür ve geleneklerinde aynı ölçüde korumuşlardır. Türk misafir perverliğini, Türk örf ve adetlerini, Orta Asya'ya uzanan tüm özelliklerini Barak'ta görmek mümkündür. Baraklar Horasan'dan Anadolu'ya oradanda şimdiki yaşadığı yerlere getirdikleri töre ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı kalmasını bildirmişlerdir.

7. 1. 1 Barak Mutfağı

Eski Türk Yemekleri'nin büyük bir kısmı ile Baraklara özgü yemek çeşitleri, bu yörede oldukça yaygın görülmektedir. Esasen Baraklar bu anlamda zevklerine düşkün insanlardır. Misafir ağırlamak onlar için bir şeref ve mutluluk kaynağıdır. Bu anlayış Baraklar'ı misafir perver kılmıştır. Bunun için Barak'ta her evin özel olarak misafirlerini ağırladıkları odaları vardır. Misafirlerin ağırlandığı, toplu sohbetlerin yapıldığı ve sorunların konuşulduğu bu odalar Barak'ın bir nevi kültür yerleridir. Acı kahve anlamına gelen Mirra'da bu odaların vazgeçilmez içeceği. Misafirlere mirra ikram etmek onlara verilen değer ve gelişlerinden duyulan memnuniyetin ifadesidir. Barak'ta günlük hane halkının yemeklerinin dışında, ziyafet, bayram, düğün, ölü ve yol yemekleri yapılmaktadır. Yöreye özgü 15 çorba çeşidi, 10'un üzerinde et yemeği, yoğurtlu ve sebze yemek çeşitleri vardır. Yemek çeşidi bakımından Barak mutfağı oldukça zengindir. Pilav her yerde pirinç ve bulgurla yapılır. Ancak Barak'ta pilav malzemesi olarak, birde firik kullanılır ki Firiği başka yerde görmek mümkün değildir. Yöreye özgü firik pilavı sade yağla ve üstü kaplama etle servise hazırlanır ki lezzet ve tad bakımından ender bir pilav çeşididir. Firik buğday başaklarının henüz tam olarak olgunlaşmadan ateşte pişirilmesi ile yani bir nevi kebab yapılarak hazırlanan bir bulgur çeşididir. Bu pilav Barak'ta daha çok özel ziyafet ve ağırlama yemeklerinde yapılır. Etle yapılan çok çeşitli kebab türleri vardır. Şişte kuşbaşı, kıyma, pırzola buraların vazgeçilmez kebablarıdır. Yine bir kebab çeşidi olan patlıcan kebabı vardır ki buda yöreye özgü kebab türüdür. Çekilmiş kıyma ile patlıcanların şişlerde ateş üzerinde pişirilerek yapılan bu kebab yine tad ve lezzet olarak öteki kebablardan daha çok aranır. Belkide patlıcanın lezzet bulduğu yemek çeşidi budur. Kıymalı etin gerekli sebze karışımı ile hazırlanarak ustalıkla hamur ekmekler üzerine yayılmak suretiyle fırında pişirilen lahmacun bu yörede lezzetin doruğuna ulaşır. Köfte olarak, başta çiğ köfte olmak üzere yörede 20'ye yakın türünü saptadığımız köftelerin çeşitli malzeme ve yapılış şekilleri vardır. İçli köfte, mercimekli köfte, ekşili ve kısır köfteleri bunlardan birkaçıdır. Barak'ta tatlılar genellikle süttan yapılır ki bunların başında da sütlaç ve zerde gelir. Ayrıca özel aylarda yapılan Aşure bölgeyeTıas baklava çeşitleri, künefe ve kadayıf tatlıları da yapılmaktadır. Barakta yemeklerin hazırlandığı ve pişirildiği yere mutfak anlamında "ocaklık" denilir. Ocaklıklar genellikle ev bölümünün dışında ayrı müstakil yapılardır. Bu yörede hiç değişmeyen geleneklerden biriside istisnasız her gün yapılan yufka saç ekmeğidir.

7. 1. 2 Barak'ta Kız İsteme ve Evlenme Adetleri

Barak'ta kız isteme ve evlenme adetleri, eski Türk. adetlerine göre yapılmaktadır. Her ne kadar toplumların modernize olma olayı, burayı da etkilemişse de eski usül genel olarak sürdürülmektedir. Kız ile oğlanın düğünlerde ya da tarla ve bahçede birbirlerini görüp de beğenmeleri üzerine aile büyükleri araya girerek bu işi başlatırlar. Tabii burada teklif ve isteme olayı doğal olarak oğlan tarafından gelir. Gelen teklif kızın ailesince değerlendirilir, kızında fikri alınarak olumlu yada olumsuz karşı tarafa bildirilir. Geleneksel kız alma verme olayında, görülen ve adına "kalın" denilen başlık parası geleneği son yıllarda kalkmış gibi görülmektedir. Esasen başlıkta amaç kız tarafının düğün masraflarına yardımcı olmaktır. Başlık parası hiçbir zaman için bir kazanç yada verilen bir meta karşılığı gibi düşünülmemiştir. O günün şartları çerçevesinde de kıza çeyiz ve giysi olarak kullanılır. Başlık parasının, kız tarafının kendi ihtiyaçları için kullanılması çevrece yadırganır, hatta ayıplanır. Kızın istenmesine ve bu arada başlık parasının belirlenmesine çevrede saygın ve hatırlı insanlardan oluşan 8-10 kişilik bir isteme kurulu ile gidilir. Bu esnada çıkması muhtemel pürüzleri, bu hatırlı insanlar giderek tarafları bir bakıma uzlaştırırlar. Bütün bunlar aşıldıktan sonra sıra düğün yapmaya gelmiştir artık. Düğünler genellikle davul ve zurna ile yapılır. Bu süre eskiden bir hafta olurken şimdiki zaman ve parasal mülahazalarla 3 güne indirilmiş görülmektedir. Düğünler başta erkekler onların gerisinde genç kızlar ve kadınlar olmak üzere elele sıkıca halay şeklini de olur. Düğünün son gecesinde, erkek ve gelin için ayrı ayrı kına yakma olayı olur. Kına gecesi düğünün önemli bir bölümünü teşkil eder. Gelinin kınasında onu biraz duygulandırmak ve biraz da ağlatmak için genç kızlar tarafından şu dörtlük söylenir. sözleri ve söylenişi ile duygu ve anlam yüklü bu türkü gelini oldukça etkiler ve gözyaşlarını tutamaz. Hatta onun yakınında bulunan diğer kadınlarda aynı şekilde uygulanarak onlarda gizlice ağlarlar. Gelin için çocukluğunu ve genç kızlığını yaşadığı aile ocağından ayrılmak az da olsa bir burukluk yaratır. Böyle durumlarda insan, en mutlu anında bile hüzünleniyor. Eski'den gelin ata bindirilerek oğlan evine götürülürken günümüzde bu iş için araba kullanılmaktadır. Gelin mahalli kıyafetle donatılır, baş ve yüz kısmına özel bir duvak ve başlık yapılır. Bu başlığa çeşitli renklere boyanmış uzun tavuk tüyleri ve sedef çiçekleri takılarak görkemli bir manzara yaratılır. Şal kumaştan yapılmış "göynek" onun üzerine giydirilmiş "zubun" şalvarı andıran "Diz donu" ve bütün bunların üzerine giydirilmiş "fermene" denilen bir nevi ceketle özenle hazırlanan gelin, başındaki başlık ve yüzündeki duvakla bütünleşerek bu görkemliliği tamamlar. "At üzerinde gelin gibi deyimi işte bu manzarada ifadesini bulur. Gelinin atın üzerinde rahat tutunabilmesi için önüne birde yastık verilir. Gelinin arkasına 67 yaşlarında bir erkek çocuğu bindirilir ki inanca göre gelinin ilk çocuğu erkek olsun. Gelin güveğinin evine yaklaştığı zaman önündeki yastığı bir delikanlı alıp kaçar ve bu yastığı güveğiye teslim eder. Güveğide yastığı getiren bu şahsa bahşış verir. Güveği bundan sonra yakın arkadaşları ile birlikte gelin ineceği damın başına çıkar gelinin attan inmesini bekler. Gelin eve gelip de evin kapısı önüne durduğu zaman, güveği tarafından geline ve kalabalığın üzerine şeker ve para saçılır. Bu olay güveğinin mutluluğunun bir ifadesidir. Gelin attan inmezden önce kayınbaba yada kaynana tarafın-

dan ona bir hediye sözü verilir. Bu bir koyun, bir altın, yada eş değer bir hediye olabilir. Bu hediye'ye de "üzengilik"denir. Bundan sonra gelin attan iner ve kendisi için yere açılmış döşegin üzerine oturur. Eğer gelin köy aşırı başka bir yere gidiyorsa yolda toplanan kadınlar, gelin alayını durdurup geline bakarlar ve ayrıca geçeceği yerlerden erkeklerde düğün alayında bahşış kabilinden yol hakkı alırlar. Bütün bu işler yapıldıktan sonra, sıra düğün yemeğine gelmiştir artık. Düğüne katılanlar için en güzel yemekler yapılır. Herkes yerlere serilen sergiler üzerine oturarak gelecekyemeği beklerler. Ancak yemekten önce oğlan tarafına yardım amacıyla para toplanır. Bu genellikle düğün masrafına katkı, yapmak için yapılır. Katılan herkes düğün sahibine yakınlığı derecesinde ve mali durumuna göre para yardımında bulunur. Bu para toplama olayına "Şabaş"denilir. Bundan sonra yemek servisi yapılarak misafirlere ikramda bulunulur.

7. 1. 2. 1. Kına Gecesi

Kına gecesi adeti, bütün Türklere olduğu gibi, Barak insanı içinde vazgeçilmez bir düğün geleneği adetidir. Kına gecesinde zıfak gecesinden evelki geceye denir. Güveğinin kınasını gençler ve gelinin kınasını yetişkin kızlar yakarlar. Kına erkeğin yalnız sağ eline, gelinin ise elleri ile beraber ayaklarına yakılır.

7. 1. 2. 2. Erkek Kına Gecesi

Kınası yakılacak yere güveği götürülürken manilerle götürülür. Kına yakılmazdan önce güveği önce evliler yanlarında tutarlar. Bekarların güveği alarak kınasını yakabilme-leri için evlilerin isteklerinin yerine getirilmesi ve arzularının tatmin edilmesi usuldandır. Mesela;evliler her gençten ayrıyırı birer türkü yahud tek tek kalkarak oynamalarını isterler. Bu onların arzularına bağlıdır; bunları hiç istemezler de birer kurban isterler. Daha bunlardan horoz gibi ötmek, köpek gibi havlamak, eşek gibi anırmak, isteniyorsa bunla-rada itiraz edilmez, yapılır. Yapılmazsa kınayı evlilerin yakacağı ilan edilir . Bu ise gençler için çok ayıptır. Evlilerin rızası alındıktan sonra yine kına yakacakları adamlarıda seçerler bu gençler güveği alarak kınasını yakarlar, kına yakılırken de keza koşmalar, türküler, maniler söylenir.

7. 1. 2. 3. Kadın Kına Gecesi

Güveğinin kınası yakılırken gülüşmeler eğlenceler ve bin türlü komiklikler yapılırken gelin evinde biraz oynandıktan sonra sanki bir matem kurulur, ağıt ve figanlar başlar. Tabii bu ağlamalar gelişi güzel değil bir merasime tabidir.

Evvela geline banyo yaptırılır. Banyo yapılırken gelinin sevdiği ve ahababı olan genç ve yetişkin kızlar etrafında birhalka teşkil ederler. Bu kızlardan birisi üzerine su döker, başka biriside sabun sürerek yıkamaya başlarlar. Diğer kızlarginin üzerine doğru eğilerek tatlı acıklı bir ahenkle şu aşığıya yazdığımız (Yakı) türkülerini söylerler. Gelin ve geri de duran bütün kadınlar da hep bir ağızdan ağlaşırlar.

7. 1.2. 4. Kına Türküleri

Altına attılar ağır cecimi Boynuna taktılar yağlı
sicimi Tezin ağlatmayın gelin bacımı Ağlama kız
gelin yazın bu imiş

Şu dağın ardında duman mı durdu Papucunun içine yılan
mı girdi Ammin uşağına kıran mı girdi Ağlama kız
gelin yazın bu imiş

Şu dağın ardında bir kuşum kaldı Kergahlar üstünde
nakısım kaldı Bacısı güzelden bir eşim kaldı Ağlama
kız gelin yazın bu imiş

Eliyin kınası çamurdan mı ola Gözüyün sürmesi
kömürden mi ola Anayın yüreği demirden mi ola
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Şu dağın ardında ekerler küncü Ekerler biçerler severler
genci Genç bana göndermiş ayva turuncu Ağlama kız gelin
yazın bu imiş

Şu dağın ardında bir kuş olaydım Kergahlar içinde
nakış olaydım Gelene gidene bir eş olaydım Ağlama
kız gelin yazın bu imiş

Şu dağın ardında üç ağaç incir Elinde kelepçek
boynunda zincir Sıkma kelepçegi kollarım incir
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Annem seni has dağında haşlamış Zülfünü gül dalında
ıslamış Annen deni iller için beslemiş Ağlama kız gelin
yazın bu imiş

Bir dof atlı çıktı cerit ilinden Yürek doldu geldi garbi
yelinden Bir tas su istemedim zenzem gölünden Sular
bulanık içilmez oldu

Anadan babadan geçilmez oldu Ağlama kız gelin yazın
bu imiş

Yukarıda yakılan (ağıtlar) söylenirken kızların yanındabir ihtiyarca kadın bulunur "darısı sizlere . . .
Bahtınız açıkolsun. . ve akbahtlı olasınız" diye dua eder. Bu yakılar aynı zamanda kına yakılırkende söylenir.
Kınanın yakılması için gelinin kardeşine, amcasına, annesine, küçük hemşiresine verilecekyol ve yordamın
tamamen sağlanması şarttır. Yoksa kına yakılamaz, ta ki gelinin velisinden ruhsat gelinceye kadar beklenir.

7. 1. 2. 5 Güveginin Donatılması

Gelinin indirilmesinden ve düğün yemeğinden sonra güveginin donanması işine geli-nirki bu genellikle akşam üzeri yapılır. Güveginin arkadaşları toplanarak düğün son perdesi olan güveği donatılması işini yine davul zurna eşliğinde oyun ve türkülerle yaparlar. Bu bölümde güveği özenle traş edilir, yani giysileri bir tepsi içerisinde getirilir ve .yine yapılan şenlikler eşliğinde ona giydirilir yani donanır. Bu donanma işi gece saat 89'a kadar sürer. Bütün bunlardan sonra güveği, türkü, oyun ve şenlikler eşliğinde bir kalabalık tarafından yeni evine getirilerek gelinin yanına indirilir. Böylece günlerce süren düğün ve eğlence mutlu bir sonla noktalanmış olur.

7. 1. 3 Cenaze Adetleri

Hayat madolyonun iki yüzü gibidir. Bir yanı iyi ve tatlı, diğeri ise acı ve hüznün dolu. Yani hayat sevincin mutluluğun acı ve hüznün bir yumağıdır. İnsan oğlu yaşamın penceresinden bunları hep görür durur. Ancak yaşam herşeye rağmen devam eder. Evet sözü Barak'ta cenaze adetlerine getirmek istiyorum.

Ölümün çaresizliğine yenik düşen insanoğlu, teselliyi inanç ve adetler üzerine kurdukları geleneklerde aramışlardır. Barakta bu gelenek İslam inancı üzerine kurulmuş fakat kendilerine özgü cenaze ve defin adetleri vardır. Doğaldır ki, bir yakının, bir dostun ya da bir tanıdığın ölümü herkesi sonsuz acı ve kedere gark eder. Bu acı ve duyulan üzüntü ağlama ve ağıt şeklinde tezahür eder. Ölünün yakını kadınlar, dövünme saçlarını yolma ve kan çıkıncaya kadar yüzlerine tırnaklarını çizerler. Yanık sesli bazı kadınlar ağıt şeklinde türkü yakarak herkesi ağlatırlar. Ölünün naaşı etrafında halka atarak oturan kadınlar, cenazenin kalkmasına kadar bu çırpınma ve ağlamalarını sürdürürler. Son derece üzgün görünen erkekler ise gözyaşlarını içlerine akıtırlar. Ölüm haberi tüm yakınlarla ve tanıdıklara en seri vasıtalarla ulaştırılır. Haberi duyan akraba ve dostları da aynı şekilde en seri yolla ölü evine ulaşırlar. Bir yandan da defin için gerekli hazırlıklar yapılır. Yıkama ve kefinleme işi tamamlandıktan sonra tabut eller ve omuzlar üzerine mezarlığa götürülür. Burada hazırlanan mezara aynı usûllerle bırakılarak üstü tümsek oluncaya kadar topraklanır. Defin işine katılanların ölünün mezarına kürekle toprak atması bir saygı ve dostluğun ifadesi olarak telakki edilir. Defin işinden sonra ölünün yakınları bir yana çekilerek cenazeye katılanların baş sağlığı dileklerini kabul ederler. Kalabalık bu sırada topluca köye döner. Dışarıdan gelenler için yemekler hazırlanır. Her ev yeterince misafirini alarak hazırladığı yemeği onlara ikram eder. Genellikle ölü evinin dışında her ailenin böyle yemek yapma geleneği vardır. Yine böyle yemekler için mutlaka bir koyun yada kuzu kesmek gereklidir. Ölü evi halkı için diğevlerden yapılmış yemekler getirilerek ölünün yakınlarının yemek yemeleri sağlanmış olur. Sonraki günlerde bir hafta yada 10 gün süre ile ölü evine taziyeye gelinir ki buna "yas yerine gitme "ve" hatır alma "denir. Yas yerine gelenler ölü evine yardım kabilinde bir şeyler getirirler. Bu muhtelif gıda maddeleri olabileceği gibi bir koyun yada kuzu olabilir. Taziye boyunca gelenlere yemek verilir, ayrıca çay ve acı kahve ikram edilir. Barak'ta hangi amaçla olursa olsun misafir durumunda olan kişilere ikram ve hürmet etmek en büyük gelenektir. En acılı günlerinde bile insanlar acılarını yüreklerine gömerek, misafirleri ile yakından ilgilenip, hürmet ve saygı gösterirler.

Ölenin elbise ve ayakkabısı köyün dışında fakir kişilere yerilir. Yedi gün sonra ölünün canı için tuz dağıtılır. Kırkinci gününde mevlit okutulur. Uç ay sonrada yine ölünün canı için helva dağıtılır. Bir yıl sonrada kurban kesmek adettir. Bayramda da mezarlık ziyaretleri yapılır.

7. 1. 4 Barak Yöresinde Giyim

Barakta eskiden kadın ve erkeklerin geleneksel giyim tarzları ve kullandıkları giysiler vardır. Ancak son yıllarda bu eski giyim geleneğinin büyük ölçüde değiştiğini görüyoruz. Eski giyim tarzını günümüzde artık belirli ve özel günlerde giyilmektedir.

Erkek Giysileri

Önceleri erkekler başlarına Fes onun üzerine "ahmediye"denilen bir nevi başörtüsü sararlardı. Durumu zengin olanlarise ipekli Trabulus bağlarlardı. Uzun entari tipi fistan giyilir bunun altında da beyz bezden dikilmiş şalvar tipi bir giysi olurdu. Kışın ve özellikle çalışırken aba giymek bir gelenektir. Aba daha sonraları bir çeşit iş öynüğü şekline dönüştü. Ayağa yemeni giyilirdi. Bugün için çoğunlukla pantlon, şalvar ve ceket giyilir. Deri yaştakiler başlarına şapka takar ancak yeni nesilin şapka vurma geleneği yoktur.

Kadın Giysileri

Barakta kadınların başları iki baş örtüsüyle bağlanır. Birinci örtüyle baş ve boyun kısmı kapatılırken ikinci örtünün üzerine bir şerit gibi bağlanır ki buna "alın "yada"baş bağlama"denilir. Geleneksel Barak kadın giysi tarzı üçetektir. Bu kıyafet adından anlaşılacağı üzere üç parçadan oluşur. Alta uzun bir entari buna "Köynek"denilir. Onun üzerinde dilimli parçalardan ibaret "zubun" vardır. En üstte "fermene"giyilir. Bunların üzerinde belden bağlama ve bir dikdörtgen olan bir önlük vardır. Ayrıca don anlamına gelen uzun ve genişdiz donu giyilir. Ayağa sarı papuç giymek yine gelenektir. Barak kadınlarının güzel ve düzgün giyimleri bayram ve düğün lerde daha çok görülür.

7. 1. 5 Barak Türküleri

Barak'ın bilinen en büyük özelliklerinden biriside türküleri ve oyunlarıdır. Bunlar tümüyle yöreye özgü folklor ürünleridir. Bu yönüyle Barak oldukça zengin bir kültüre sahiptir. Yine barakta her türkünün bir konusu her olayında bir türküsü vardır. Bu bakımdan türküler anlam yüklüdür. Yaşanılan olaylar çekilen sıkıntılar, göçler ve göçlerin zorlukları yapılan savaşlar, sürgünler isyanlar işte bular türkülerin konulan olmuştur. Bu nedenle acı hüznün ve dert yüklüdür türküler. Zaten Barak türkülerine genellikle dertli denir. Barak dertlisi. Tabii Barak türkülerinin içinde sevgiyi güzeli ve güzelliği ifade edenleride vardır. Ayrıca düğünlerde ve eğlencelerde topluca söylenen bir nevi kırık hava ve mani türü olan türkülerde görülmektedir. Türkülerin söylenmesinde halk arasında geçerli sayılan ses, sert ifadelili söyleniş şeklidir. Bir nevi haykırış gibi. Yörede erkekler arasında görülen ses genişliği çoğunlukta tenordur. Kadınlarda türkü söyleme geleneği yok denecek kadar azdır.

Barakta en çok şu türküler söylenir. Barak dertlisi, İskan, Beyveled, Bilal bey, Bey mayii, Hurşit, Öksüz oğlan, Ali paşa, Ezogelin, Döne gelin, Haco gelin, Gündeşli oğlu ve Leylim türküleridir. Aşağıdaki dörtlükler Barak türkülerine bir örnek teşkil eder.

Kavum aşiret bir sualim var size Çıkmışım mansur
gibi dara ben Korkarım yarimi yad eller alır
Boğulurum namus ile ara ben

enim gönlüm seyir ile seyranda O kız gezer düğünlerde
bayramda Benim gönlüm emmim kızı meryemde
Korkarımki hasret gidem yara ben

Türlü libas giymiş boylu boyunca Yar yüzüne bakamadım
doyunca O yar gelip helallaşak deyince Kan ağladım
gözlerimden yaş geldi.

Seyran edip seyrangahtan gelirken Yine yolum dost köyüne
düş geldi Ben kendi derdime derman ararken Boyunuma
bilinmedik iş geldi

Sonraki bölümlerde Barak şair ve aşıklarından alınan şiir ve türkülere ayrıca yer verilmiştir.

7. 1. 6. Halk Oyunları

Barak oyunlan topluca el ele tutuşarak halay şeklinde oynanır. Halaylarda başta erkekler geridede kadınlar yer alır. Oyunlar davul zurna eşliğinde olur. Halayın başında bir erkek bulunur ki bunun görevi "baş çekme"dir. Bu aynı zamanda ekibin düzen içerisinde oynamasını sağlar. Kadınların baş çekme geleneği yoktur. Barak folkloründe ferdi oynama durumu görülmemektedir. Oyun ritimleri Anadolunun diğer bölgelerindeki oyun sivillerinden farklıdır. Kına gecelerinde ve güveği donatmada tek yada ikişerli gruplar halinde oynama durumu olabilmektedir. Genel olarak folklorun doğal özelliklerinden birisi de giyilen kıyafettir. Bu hususa Barakta çok önem verilir. Rengarenk bu geleneksel kıyafetler içerisinde Barak oyunlarının cezbediciliği kabul edilir bir gerçektir. Yöre oyunları için ne çağağır nede çok hareketli ifadesini kullanamıyoruz. Ancak bun lann ortası sözü belkide gerçeğe daha yakın olanıdır.

Barakta oynanan oyunların başlıcaları şunlardır. Ağır hava, Coma düzü, Düz hava Velde, Berde, Üç ayak, Cezehir, Meryem, ve leylim havalarıdır.

7. 1.6. 1. Leylim Oyunu

Leylim türkülü bir oyunun adıdır. Bu, düğünlerde veya bayramlarda oynanır. Leylimi oynarken kadın erkek birlikte el ele tutarak büyük bir daire teşkil ederler Biri leylim türküsünden bir mısra söyler diğerleri de sıçrayarak ve dönerek bu türküyü tekrar ederler. Türküyü bir genç kız veya kadın söylemek isterse o zaman erkekleri tuturmazlar. Yalnız kendileri oynarlar .

Leylim türküleri bizim bildiğimiz manilerden ibarettir. Bu maniler;sonlarına önlerine bazı kelimeler getirmek şartı ile muhtelif ahenk ve bestelerle terennüm eder. Bu türkülerden sonlarına eklenen ilavelerle beraber örnek olmak için her birinden birer tane yazıyorum. Bu kelimeler herhangi bir maniye eklenirse o maninin bestesi değiştirilir, oyunda da sıçrayış ve hareketler değiştirilerek seslerin ahengine uydurulur.

-1-

Birinci ve üçüncü mısraların sonlarına (güzel han kelimesi) ikinci ve dördüncü mısra-ıarın sonlarına da (Yaraman) kelimeleri getirilir.

Bağa gittim üzüme-Güzel han Çirpi değdi gözüme-
Yaraman Ben ne dedim o yare-Güzel han Yar darıdı
sözüme -Yaraman

-2-

Birinci ve üçüncü mısralar tekrar edilir. Yalnız ikinci ve dördüncü mısraların sonlarına (Mavili) kelimesi getirilir.

Mavili mavla beni-Tekrar Terkiye bağla beni-
Mavılı Gecesi yar koynunda-Tekrar Gündüzün
bağla beni-Mavılı

-3-

Birinci ve üçüncü mısraların sonlarına (ey Türkmen oğlu) bazı yerlerde (ey Arap oğlu) ikinci ve dördüncü mısralarının sonlarına da (yar delikanlı) kelimeleri getirilir.

Karşıda Türk evleri-Ey Türkmen oğlu Yayılır develeri-yar delikanlı
Oturmuş koyun sağar-Ey Türkmen oğlu Terlemiş memeleri-Yar
delikanlı sar delikanlı

Birinci ve üçüncü mısraların sonlarına (badem, şeker, hurmalar) ikinci ve dördüncü mısraların sonlarına (kız telli durnalar) kelimeleri getirilir.

Karşıda kavun yerler-Badem şeker hurmalar Ben de varsam ne
derler-Kız telli durnalar Otursam bile yesem-Badem şeker hurmalar
Şu şunu sevdi derler-Kız telli durnalar

Kızlar erkeklerden ayrı oynarken sonlara böyle ilaveler getirilmez. Ya maninin her mısrası tekrar edilir. Yahud da her mısranın başına (leylati) veya (Ha leylim) ha leylim gibi kelimeler getirilir.

Leylati-indim geldim hamamdan Leylati-Öldüm kan
ağlamadan Leylati-Ağaçta yaprak koymadım Leylati-
Yarama bağlamadan

7. 2 Zengin Kültürümüzün Eşsiz Kültürel ve Sosyal Mekanları

Barak Odaları

"Barak Odaları "Anadolu'nun hemen her yerinde gördüğümüz "Köy Odalarından" değildir. Köy odalarının tipik özelliği köyün orta malı olmasıdır. Yani hukuki tabiriyle, köy tüzel kişiliğine ait bir yerdir, köy odaları. Buralarda köylüler dışardan gelen hatırlı ve

bazen de Tanrı misafiri denilen garip insanları; yatırır, yedirir, içirirler. Bu durum bazı yerlerde o köyün muhtarının öncülük ve denetiminde hane başı nasıra ile verilen sorumlulukla olur. Bu gibi durumlarda, sıra hangi hanede ise; köy odasındaki konuk veya konuklara o hane yemek çıkarır, yatak açar ve diğer ihtiyaçları ile ilgilenir. Bu dönüşümlü olarak tüm hanelere sıra ile gelir.

Bazen de bu tür köy odalarında; iki üç veya daha fazla hane konukları ağırlar. Bu bazı yerlerde muhtarlığın denetiminde, bazısında ise, böyle bir denetim olmaksızın, geleneklere uygun bir tarzda yürür gider.

Barak Odaları ise Anadolu'nun diğer yörelerindeki gibi işlemez. Çok farklı ve ziyadesiyle önemlidir. En önemli fark, Barak Odalarının köy orta malı olmayıp, bir sahibinin olmasıdır. Diğer tüm farklılıklar bizce, bu temel farkın üzerine oturmuştur. Evet Barak Odaları denilen bu eşsiz kültürel, sosyal ve geleneksel mekanların bir sahibi vardır. Bu odaların sahipleri genel olarak böyle bir yeri yapıp, konuk ağırlayacak kadar varlıklı insanlardır. Tabu ki, bu varlıkları toprak ve sürü sahipliğine dayanır. Barak Odalarının, köy odalarından bu temel farkı, Bizce çok önemli bir tarihi geleneğe dayanmasından gelmektedir. Bu tarihi gelenek de, Türk Milletinin etnolojik ve sosyal antropolojik özelliklerini bilenler için zor değildir. Türk tarihini araştıranlar bilirler ki, hemen her Türk topluluğunun bir başı (Beyi) olmuştur. Bu beylerin kendi topluluklarını ve yabancıları ağırlamak için; bir çadırları veya yapılan her zaman için vardır. Bu durum Türk Topulukları için "olmazsa olmaz" türünden bir husustur. İşte yazımıza başlık olan Barak Odaları da bu türden yerlerdendir.

Belirtmeliyiz ki, Barak Odası tabirindeki "Oda" kelimesinin aslı "ordadır" Orda, eski Türk Beylerinin çadırlarını kurdukları yerin adıdır. Burada asıl önemli olan, Beyin konuklarını ağırladığı ve diğer çadırlardan daha büyük ve gösterişli olan çadırlar, işte orda bu çadırıdır. Daha sonra, beyin çadırının etrafında oluşan çadırlar topluluğun tamamına da orda denildiği olmuştur. Dede Korkut Hikayelerinde'ki odalar bu türdendir. Kazan Hanım Ordası, Yahut Hanlar Hanı Bayındır Hanın Ordası gibi. İşte Barak odaları dediğimiz odalar hem kelime olarak, hem de işlev olarak bu anlamdadır. Yani kelimenin aslı, "evin ya da herhangi bir yapının oturmaya mahsus yerfanlamında değildir. Yukarıda anlatmaya çalıştığımız gibi köy orta malı olan köy odası anlamında da değildir.

7. 2. 1 Dış Yapı

Barak odaları diye adlandırılan bu odalar, köyler kurulurken sahibi olan kişinin, evinin bitişiğinde ve fakat kesinlikle evden ayrı olarak yapılırlar.

Sahibinin evine olan uzaklığı veya yakınlığı odaya yapılacak hizmetlerin mümkün olabileceği mesafedir. Zira bu odaların yemek dahil her türlü ihtiyaçları sahibinin evinden ve mutfağından karşılanmaktadır.

Odalar, sahibinin veya başkalarının evini görmeyecek konumda ve tarzda yerleştirilir ve yapılırlar. Odalar, sahiplerinin mali durumlarına göre; tek veya iki katlı, bir veya 4-5 salonlu olabilirler. Bunların en gelişmişleri altta üç, üst katta ise iki salon ve bir geniş terastan ibarettirler. Bölgesel inşaat malzemesi olan kerpiçten veya taştan yahut her ikisinin karışık ve ortak olarak kullanılmasıyla yapılırlar.-Binanın üstü, kavak direklerinin yan yana dizilmeleri ve yanlamasına kamışla veya hasır otuyla iyice kapatıldıktan sonra; üzerine toprak serilip, loğlarla iyice sıkıştırıldıktan sonra bir de tuzlu ve samanlı toprak harçla

sıvanmayla kapatılır. Toprak harca, saman ve tuz katılmasının sebebi yağmur ve karda su geçirgenliğini önlemektir. Damların üzerinde belirli yönere doğru eğim vardır. Böylece yağmur suları yapı üzerinde belirli yerlere toplanır. Bu noktalarda çörlen diye tabir edilen saç oluklarla sular, yapıya zarar vermeyecek tarzda ortalama yağışta suyu bir metre mesafeye düşürecek şekilde uzaklaştırılır. Binanın dışı ve iç cepheleri belirttiğimiz yöntemle sıvanır.

Odalarının uzun salonlarının başucunda, şömineye benzer şekilde inşa edilmiş ocaklar vardır. Ocakların şöminelerden şekil olarak bir farkı yoktur. Yalnız bu ocakların şöminelere göre çok daha fazla işlevleri vardır. Bu nedenle ortalama bir şömineden daha büyüktürler. Ocaklarda; ortut diye tabir edilen, kurumuş bağ, zeytin ve fıstık dalları yakılır. Bu ocaklardan en az bir adedi odada mutlaka vardır. Büyük odalarda iki hatta üç tanesi de sayısıyla orantılı olarak bulunur.

Barak bölgesinin güneşi çok fazla olduğundan odaların salonları, iki veya üç küçük sayılacak penceresidir. Bu pencereler normalden daha yukarıdadır. En büyük sebebi güvenlik ve az ışık ihtiyacıdır. Bu odalar tek veya iki katlı olsunlar, değişme yen ortak özellikleri zeminden en az bir metre yukarıda toprak dolgu üzerine inşa edilmiş olmalarıdır. Hemen hepsinde, giriş kapılarının iki tarafında gene toprak dolguyla oluşturulmuş ve seki denilen dışarıda oturma yerleri vardır. Bu sekilerin, zemin den bu kadar yüksekte tutulmalarının sebebi bölgede çok bulunan akrep ve diğer zararlı böcekler den korunmak içindir. Odaların iç zemini de toprak sıvadır. Salonun bir köşesinde el yıkamak için otuz santim yüksekliğinde ve yaklaşık iki metrekare büyüklüğünde bir alan vardır. Burası çimento harcıyla sıvanır. Ama çimentonun bol kullanıldığı son yıllarda odaların tabanı da çimento sıvayla sıvanmakta ve üzerine şap çekilmektedir. Bu durum hem temizlikte kolaylık sağlamak hem de sıcak yaz günleri sulanarak bir serinlik elde etmeye yaramaktadır.

7. 2. 2. İç Dekor

Odaların salonlarının iki tarafında karşılıklı yer sergileri vardır. Ortalam bir odada, ocağın bulunduğu kısımdan kapıya doğru karşılıklı olarak uzanan bu sergiler, genelde cins olarak değişmekle birlikte, hepsinde vardır. Sergiler, iki katlıdır, altta hasır vardır.

Hasırın üzerinde oda sahibinin mali durumuna göre;keçe, kilim veya veya halı vardır. Bu sergiler yaklaşık bir metre enin de ve 10-15 metre uzunluğundadırlar. Bu nedenle, bir salonun iki yanında yaklaşık bir metre eninde ve 4 metre uzunluğunda 6 halı veya kilim karşılıklı olarak yer alır. Karşılıklı iki sıra halinde ki bu sergilerin ortası 11. 5 metre kadar boş kalmaktadır. Buraya genelde bir şey serilmez kış aylarında, bu orta alana da sergi serildiği olur.

Karşılıklı olarak duvara dayalı halı yastıkları vardır. Buhalı yastıkların, yüzleri isminden de anlaşılacağı gibi halıdandır. Bunlar halı atölyelerinde özel olarak bu amaçla imal edilirler. Halı yastıkların duvara gelen yüzleri ise, düz kilim tarzı imalatlardır. Yastıkların içine yün doldurulup, öne gelen halı yüzü ve arkaya gelen kilim yüzleri dikilir. Halı yastıklar ocağın başından, kapıya kadar iki sıra aralıksız dizilirler. Yerlerdeki değerli halılarla, yanlardaki halı yastıkların uyumu tek kelimeyle mükemmeldir.

Ne yazık ki, yıllarca kullanmadan dolayı yıpranan bu halı ve yastıkların değerleri iyi bilinmemiş ve bugün hemen hemen tamamen ortadan kalkmışlardır. Halbu ki, bu de-

ğerli Tebriz ve Sivas halılarının iyi korunması ve gelecek kuşaklara ulaştırılması ne iyi olurdu.

Odalarda bir kısmında sahibinin bilgi ve kültür durumuyla alakalı kitaplık vardır. Bu odaların genel durumu bu olmakla birlikte, birden fazla salonu olanların birisi farklı olabilmektedir. Farklı olan bu salonlarda iki taraflı uzun kerevetler olmakta, bunların üzerine yan halıları örtülmekte ve tabii halı yastıklar bulunmaktadır. Ancak bu tip salonlarda, doğası gereği şömine-ocak bulunmamaktadır. İki taraflı kerevetin ortasında 6-7 metre uzunluğunda bir yemek masası bulunmaktadır. Genellikle ağır konuklar bu masada yemeğe alınırlardı. Tuvaletler, odaların makul mesafe uzaklığında bulunurlar. Hiç bir odanın içinde tuvalet yoktur. Zamanına göre düşünürsek, temizlik açısından en iyi yaklaşımın bu olduğu anlaşılabilecektir. Zira o zamanda Barak'ta tazyikle akan su olmadığı gibi insanlar içme suyunu bile 30-40 metre derinliğinde kuyulardan temin etmekteydiler. Ama konukların tuvalet ihtiyacı için her zaman su dolu ibrikler hazır bulundurulurdu.

7. 2. 3 Oturma Düzeni

Bu odalardaki görenek ve terbiye gerçekten görülmeye değer önemdedir. Anlatmak uzun bir yazı ister. Ama biz kısaca anlatmaya çalışacağız. Odaların salonlarının, giriş kapılarına göre solunda, şömineye en yakın yerde odanın sahibi oturur. Tam karşısında sağ tarafa ise en hatırlı konuk oturtulur. Bunlardan sonra sağlı sollu konuklar ve oda sahibi ailenin diğer ileri gelenleri önem derecelerine göre dizilirler. Baş köşeye oturan konukun dışında hiç kimseye şuraya otur denilmediği halde, bu iş gerek oda sahipleri, gerekse konuklar tarafından o kadar iyi ayarlanır ki, kimsenin bu oturma düzeninden alındığı görülmemiştir. Oturma şekli, halı yastıklara dayanarak ve sökenip bağdaş kurarak oturmadır. Bu oturma şekli, dışardan gelen ve alışık olmayan konuklara zor geldiğinden, onlar ayaklarını uzatarak oturabilirler. Odalarda konukların olduğu ve olmadığı zamana göre değişen oturma ve sohbet tarzı vardır. Konuk olmadığı zamanlar, oda sahibinin yakınları ile çalışanları usule uygun oturup, sohbet ederler. Genelde hanımlar ve kız çocukları odalara gelmezler. Erkekler ve erkek çocukları odada otururlar. Çocukların önemli konukların bulunmadığı zamanlarda odaya girip çıkışları genel olarak 8-10 yaş arasındadır. Daha küçükler odaya giremezler. Önemli (ağır) konuk olduğu zaman 17-18 yaşından küçükler odanın içine giremezler. Evle oda arasındaki servislere yardımcı olurlar. Bu hizmetlere sayısız kere katılan genç insanlar kendilerini kabul ettirir ve nHaya girme u-<? oturma hakkına kavu surlar. Gençler, konuk yokken veya varken lafa karışamazlar, ancak kendilerine bir şey sorulursa cevap verebilirler. Bu arada kendilerinden istenilen işleri yaparlar. Oda içinde hizmeti esas olarak oda sahibinin soyundan insanlar yaparlar. Bunların yetmemesi halinde hizmetçi ve azatlarda yardım ederler.

7. 2. 4. Misafir Ağırılama

Önemli konuklar geldiğinde, oda sahibi orada ise o, yoksa sıra ile ailenin en büyük erkekleri konukları ağırılmak için elinden gelen her çabayı gösterir. Konuk oturtulup, hal hatır sorulduktan sonra, bazen hissettirilmeden bazen de duruma göre sorularak yemeğe kalıp kalamıyacağı öğrenilirdi. Bu arada birisi görevlendirilerek sürüye gönderilir, bir veya bir kaç kuzu veya koyun getirtilip, hemen kesilip yüzülür ve çok acele olarak yemek haline getirilir. Hele aniden gelen Devlet görevlileri için bu olay kaçınılmazdır.

Barak odalarında, önceden tasarlanmış davetlerde ve aniden gelen konuklara çıkarılan yemeklerde farklılıklar vardır. Özellikle davet ziyafetlerinin; çeşidi lezzeti, keyfi eşsizdir. Barakta misafir ağırlamak çok önemli ve vazgeçilmez bir yarış olduğundan yemeklerin lezzeti de o ölçüde artmıştır. Bir ziyafette, genellikle içki içildiğinden, çeşit çeşit peynirler, enfes tereyağları, eşsiz lezzetteki yerli ve şehirden getirilen meyveler ile cacık ve salatalar meze olarak sofraya konulur. Bu arada görevli gençler, kuzu etinden yapılan şişi kebapları sıcak sıcak ve aksatmadan getirirler. Kebap arasında kuzu etinden yapılmış çiğköfteler de ihmal edilmez. Bunu takiben, haşlanmış ve kızartılmış enfes içli köftelere sıra gelirdi. İçki ile birlikte yuvalama da yenildiği olur. Oldukça uzun. zaman alan içki içme faslının sonunda esas yemeğe sıra gelirdi. Bu esas yemek hemen hiç değişmez menüdür. Bulgur veya tercihen firik pilavı, haşlanmış parça et, bamya, fasulye, patates veya bu tür bir yemektir ki, buna cıvık denir. Pilav, sini tepsiler içinde 3-4 kişiye yetecek şekilde ortada olur. Cıvık denilen yemek ise, her kişinin önüne bir tabak konur. Haşlanmış kuzu veya koyun etleri ise pilavın üzerine iri iri serpiştirilerek yerleştirilir. Herkes buradan gözüne kestirdiği parçayı kendisi alır. Ama kuzunun başı, kesin olarak yarım açılmış olarak bir şekilde en hatırlı konuğun önüne konulur. Bu en, eski Türk törelerindedir. Barak'ta aynen uygulanmaktadır. Önüne baş konulan konuk, eğer bunu yemek istemiyorsa, kendi arzusuyla yemek istemediğini belirtir, bunun üzerine genellikle oda sahibi tarafından birisine işaret edilir veya sözlü olarak ne yapılacağı söylenir.

Daha sonra tatlıya sıra gelir. Önemli ziyafetlerde genellikle G. Antep'ten hazır getirilen baklavalar yenilir, yanmada ev de yapılan sütlü tatlılar takviye ve çeşit olarak verilir. Tatlılardan sonra ise, mevsim meyvelerine sıra gelirdi. Bunların büyük bir kısmı (çeşit çeşit üzüm, karpuz, kavun, incir) zaten herkesin bağında bahçesinde yetiştir. Diğerleri şehirden getirilir.

Yemekten kalkan konuklar ellerini yukarıda belirttiğimiz köşede ibrikle su döken birisi marifetiyle yıkar. Tekrar yerine oturur. Bundan sonra sıra çok özel bir kahve olan acı kahve (mırra) içmeye gelirdi. Kahvenin Barak odalarındaki çok özel önemi dolayısıyla, bunu daha sonra anlatacağız. Şu anda yemeklerin hangi kap kaçakla sunulduğunu anlatmaya çalışalım.

Odaların çok büyük bir işlevi ve önemi olduğu yıllarda (ki otuz yıl öncelerine değin) çoğunlukla kalaylanmış kapla yemek verilirdi. Bu söylediğim ortalama bir oda içindir. En iyi odaların bir kaçında porselen yemek takımları (saray takımları) bile vardır. Nadide Çin porselenleriyle konuklara servis yaptığımızı hatırlıyorum.

Barak odalarında misafirin anlatılamayacak kadar büyük önemi ve değeri vardır. Onun memnuniyeti için oda sahibinin yapmayacağı fedakarlık yok gibidir. Eğer konuğun içki içmek gibi bir istek veya arzusu varsa, oda sahibi içki içmese bile mutlak surette ona sorar, eğer içiyorsa genellikle yanı başındaki gömme dolapta bulunan içkilerden arzu ettiğini çıkarır, kendisi de içiyorsa ona eşlik eder, yok eğer içmiyorsa, mazeretini bildirir ama kesinlikle onu sıkmayacak tarzda hareket eder.

Barak'ta misafir adeta kutsallaştırılmıştır. Mesleğim dolayısıyla, Türkiye'nin hemen her tarafını gezdim, insanlarımız genel olarak yurdumuzun her tarafında konukseverdirler. Bu Milletimizin ortak genel vasfıdır. Ama gönül rahatlığıyla söyleyebilirim ki, Barak odalarındaki misafir ağırlama hiç bir yerde yoktur. Barak'ta, misafir ağırlama adeta bir şeref gibi telakki edile gelmiştir. İnsanlar, kendilerinin yiyip içermediği şeyleri, büyük bir zevkle misafirlerine ikram ederler. Misafir o kadar değerli ve önemlidir ki odasında konu-

ğunun başına, kan davasını gerektirecek müessif bir olay gelmişse, bunu kendi ailesine karşı yapmış sayar. Kan davası olarak kabul eder. Barak'lı oda sahibi.

Barak odalarında her türden konuk ağırlanır. Bunların içinde çok hatırlı olanı da vardır, kim olduğu bilinmeyen garibi de. Tabii herkese sosyal konumuna göre muamele yapılır. Ama kesinlikle, en garip insana da gerekli ilgi ve hürmet gösterilir. Tanınmayan misafir, kendi kendisini tanıtıncaya kadar ona kim olduğu sorulmaz. Bu ayıptır. Ancak o isterse adını bağışlar.

Kıtlık yıllarında 30-40 kişilik gruplar halinde üstü başıyrtık, bit içindeki insanların Tanrı misafiri olarak gelip, günlerce kaldıklarını, bunu duyanların akın akın gelerek yiyecek stoklarını sonuna kadar tükettiklerini, bu yüzden ev halkının bile yiyecek sıkıntısı çekmesine rağmen, gene de bu Tanrı misafirlerine bile ekşi yüz gösterilmediğini büyüklerimizden bilhassa annemden defalarca dinlemişimdir. Odalarda yatıya kalan konuklara, yerlerde yatak açılır. Yün döşek ve yorganda yaz kış aynı şekilde yatılır. Yatakların yastıkları, genç kızlar tarafından hazırlanmış enfes enfes motiflerle süslüdür ki bu motifler gene-likle güzel masalsi kuşlar ve çiçeklerdir. Konuklara yaz aylarında sabah kahvaltısında, yayıktan çıkmış taze tereyağı, bal pekmez, peynir, zeytin, ayran ve sadece sabahleyin yenilen iyi kızarmış bir saç ekmeği olan taplama ikram edilir. Barak odalarında sonbahar ve kış aylarında sabah kahvaltısı mercimek çorbasıdır. Bu mercimek çorbası daha sonraları "Ezo Gelin Çorbası" adıyla tüm yurttan tanınmıştır.

7. 2. 5. Acı Kahvemiz; MIRRA

Barak odalarının en önemli hususlarından birisi de kuşkusuz acı kahvesidir. Bu acı kahve, hazırlanması ve içilmesi özel bir kahvedir. Ocakta her zaman için hazır durumda acı kahve vardır ve şöyle yapılır. Çok hafif bir ateşte, çiğ kahve pişirilir. Bu pişirme kahve tavaşında yapılır. Kahve tavaşı 70-80 cm. uzunluğundadır. Tava kısmının altında üç ayak tabir edilen bir demir oturma yerleştirilir. Böylece kahve tavaşı ateşe değmemiş olur. Tavanın uzun sap kısmının sonlarına doğru yere destek sağlayan ve böylece sabit durmasını sağlayan ayağı vardır. Hafif ateş üzerinde ısınmaya başlayan çiğ kahveler sürekli olarak uzun bir kahve kaşığı ile karıştırılır. Bu karıştırma işlemi aralıksız olarak pişinceye kadar devam eder.

Pişmiş kahve 3-4 dakika bekletilip, daha sonra kahve dibeginde dövülür. Kahve dibekleri, en sağlam ağaçlardan yapılır. 30-40 cm. uzunluğunda 30 cm. kuturunda ortası 15-20 cm. derinliğinde düzgün övülmüştür. Pişmiş kahve dibeye aktarılır. Pirinçten ya pılmış kahve tokmaklarıyla üstten vurulan darbelerle kahve iyice ezilir. Bu işlem un gibi olana kadar devam eder. Dibekten alınan kahvenin bir kısmı, hemen içilmek üzere kulplu bir güğümde önceden hazırlanmış, kahve şerbetinin üzerine konur. Bu kulplu güğüm ocağın külünü içine güzelce yerleştirilir. Kahvenin diğer kısmı ise, şerbet yapılmak üzere oldukça büyük şerbet güğümlerine konur. Bunlar beş adettir. Her biri ayrı büyüklükte ve göze hoş gelecek bir görünümündedir.

Güzelce kaynayan kahve, iki kulpsuz fincan içerisinde en hatırlı konuktan başlanarak ikram edilir. Odada bulunan herkes bu kahveden içer. Acı kahve, fincanın dibine çok az ikram edilir. Çünkü kaynaya kaynaya kahve özü haline gelmiştir. Bir anda fazla içilirse rahatsız eder. Aynı zamanda aralıklı olarak içmenin verdiği damak tadını veremez. Yaklaşık yarım saat aralıklarla gün boyu devam eder. bu acı kahve ikramları. İçki içilen sofralarda

da bu kahve yemek sırasında bolca içilir. İçkinin kafaya verdiği sarhoşlukla, kahvenin uyarıcı etkisi ters olsa da bu ağız tadından kimse vazgeçemez. Barak'ta bazen çimenler üzerine serilen sergilerdeki halı yastıklara dayanan insanların 2 gün 2 gece aralıksız uyku bile uyumadan, sadece tabii ihtiyaçlar için, ortamdaki aynılık, hemen geri gelinip, yemeye içmeye aralıksız devam edilen bu içki maratonlarının, ancak bu acı kahve sayesinde götürülebildiğini sanıyorum.

Bu gibi özel ziyafetlerde milli enstrümanlarımız olan davul zurna mutlaka çaldırılır. Barak'ta davul zurna, apdal denilen ve Orta Asya'dan Oğuz Boylarıyla birlikte gelen müzisyenler tarafından çalınır. Bu apdalların tek işleri düğünlerde ve özel günlerde davul zurna çalmaktır. Apdalların sayesinde ki, bu güzelim otantik kültürümüz kaybolmamıştır. Arada davul zurna susar, konuklardan ve oda sahiplerinden sesi güzel birisi, Barak-Türküsü söyler. Konuklar ayrılacakları zaman, başta oda sahibi, orada bulunan herkes mutlak surette dışarı çıkarak uğurlamada bulunurlar, "bir kusurumuz olduysa affola" diye-rek alçak gönüllük gösterirler.

7. 2. 6. Barak Üniversitesi

Barak odaları sadece misafir ağırlama yerleri değil; aynı zamanda bir eğitim terbiye ve görenek okullarıdır. Kimlerin hangi konukların bulunduğu salona girip giremeyeceği hangisine "hoşgeldiniz" diyebileceği, kimin kime nasıl hizmet edeceği, kimin lafa ne ölçüde karışabileceği bu odalarda öğrenilirdi. Bu odalar aynı zamanda eskiden ahalinin tek bilgi ve ve görgü kaynağı niteliğindedir. Buralarda Dede Korkut Hikayelerinin değişik versiyonları ve masallar anlatılır, şiirler okunurdu. Bataryalı radyolardan, topluca haberler dinlenir. Ülkenin ve Dünyanın gidişi üzerine yorumlar yapılırdı. Ama en çok ürünlerin gelişmesi üzerine yorumlar yapılır ve askerlik anıları konuşulur.

Barak odalarında öğrenilen bilgi ve edinilen terbiye o kadar önemlidir ki, Nizip ve Gaziantep dolaylarında, "Barak Üniversitesinden diploma aldın mı?" diye sorarlar. Bu sözü özellikle üniversite bitirmekle birlikte, görgü noksanlığı gösteren kişileri eğnelemek için kullanırlar.

Eski önemi kalmamasına rağmen şu anda da Barak odaları yaşamaktadır. Ama değişen Dünya şartları içerisinde, bu odaların eski işlevi ve önemi çok azalmıştır. Çünkü artık otomobil, televizyon hayatımıza girmiştir. Bir odaya gidip günlerce misafir kalacak kadar insanların misafiri yoktur. Misafiri azalınca veya hiç olmayınca tabiiyle Barak Odaları da eski şen ve mutlu anlarını yaşayamamaktadır. Ama gene de ayaktadır

(Not: "Barak Odaları" adlı bu yazı Kar/camış İlçesi Türkyurdu Köyü nüfusuna kayıtlı olan Sayın Ata AK-SOY tarafından hazırlanmıştır. Sayın AKSOY halen Eminönü Kaymakamı olarak görev yapmaktadır.)

7.3. Yöreye Ait Deyimler – Kelimeler

- 1- Düşmanın karınca ise de hor bakma.
- 2- Ağırılık altın kale, hafiflik başa bela.
- 3- Aşını bişir söyle, sözünü düşün söyle.
- 4- Gün karası gider, yüz karası gitmez.
- 5- Dereyi tepeyi sel bilir, iyiyi kötüyü el bilir.
- 6- Ekmeği ekmeğe ver bir ekmekte üste ver.
- 7- Gön yufka yerinden delinir.
- 8- Kesme atının kuyruğunu kimi kısa kimi uzun der.
- 9- Acın koynunda ekme durmaz.
- 10- Çakal eniği kurt olmaz, aslı kurt gerek.
- 11- İşleyen eşeğin boynu boncuklu olur.
- 12- İtin ahmağı baklavadan pay umar.
- 13- Kazanına ne koyarsan çömçende o çıkar.
- 14- Kiblede geldi kışımız, Allaha kaldı işimiz.
- 15- Davetsiz gelen döşeksiz oturur.
- 16- Değirmenden gelenden pağaç umarlar.
- 17- Dilenci küsmüş rızkını kesmiş.
- 18- Güzel görünür çirkin bürünür.
- 19- Erkek evin seli, kadın onun gölü.
- 20- Horozu çok olan köyün sabahı geç olur.

7. 3. 2. Yöresel Kelimeler

AÇACAK	Kapı kilidi, anahtar.
AHIR	Büyük ve küçük baş hayvan barınağı .
AHMEDİYE	Kadınların, sarı renkli başörtüsü
AKKERE	Büyükbaş hayvanların yem yedikleri yer
AKKEZE	Baston.
AMM!	Amca
ARAHİ	Rakı
ARASA	Tahıl satılan yer (Pazar.)
ARIK	Doğal su kanalı.
ASHAB	Elbise
AVRAT	Kadın
AZAP	Bir yıllık çiftçi işçisi.
BAKDENİZ	Maydanoz.
BALCAN	Patlıcan.
BEKMEZ	Pekmez
BASAMAK	Sabit Merdiven.
BELİK	Kadının örülmüş saçı
BELLAA	Kirli suların geçtiği açık kanal.
BERECİK	Urfa'nın Kazası Birecik.
BIÇKI	Testere
BULDIR	Geçen Sene
BUYAN ŞERBETİ	Meyan Şerbeti.
BÜK ÜZÜMÜ	Böğürtlen
CARTLAK KEBABI	Ciğer Kebabı.
CERCER	Tahılları sapından ayıran kesici aletli tahtadan yapılmış alet.
CINCIK	Kırık cam parçası.
CİVELEK	Arazisi olmayan köylü.
COR	Birkaç kişinin karşılıklı sohbeti.
ÇATMA	Üç ince direğin bir ucundan bağlanarak yapılan üç ayaklı askılık
ÇIKIN	Ekmek vs. sarılan bez.
ÇITKI	Gelin Başı Süslemesi
ÇIKKLA	Sadece
ÇULLUK	Hindi
ÇÖMÇE	Yemek servisinde kullanılan büyük kaşık.
ÇÖRTEN	•Çatıdan akan suyu yönlendiren oluk.
DAHRE	Ağaç kesim işlerinde kullanılan alet.
DARI	Mısır.
DEPELEMEK	Çiğnemek (Ayak altında)
DEPİK	•Tekmeyle vurma
DEVLÜP	Tahıl ve fıstık gibi bitkilerin kabuklarını ayırmak için taştan yapılmış silindir. *
DIMIŞK! ÜZÜM	Yöreye has bir üzüm türü.

DİLME	Üzüm suyu ve nişastadan yapılmış tatlı türü.
DOĞ KAZANI	Çamaşır kaynatmak için yapılmış kazan.
DÖĞME	Buğdaydan yapılmış keşkek.
DULDA	Gölge
DULUK	Saç favorisinin bulunduğu kısım
ELETMEK	Götürmek
ELÖPEN	Kertenkele.
ERGEN	Genç kız, delikanlı erkek
FANUS	Gemici Feneri
FERMENE	Kadın Yeleği
FİREZ	Ekini yeni biçilmiş tarla
GEÇE	Taraf, yön
GEÇİ	Keçi
GELİYSİN	Geliyorsun.
GİDİŞMEK	Kaşınmak
GULUNÇ	Sırt
GUVARMAK	Bırakmak
HALLE	Buğday veya Şıra kaynatan büyük kazan.
HAMPARA	Yörede çıkartılan beyaz ve sert taş.
HANEK	Laf (Konuşmak)
HAPHAP	Takunya.
HARADAN	Nereden
HARAL	Kıldan yapılmış büyük çuval.
HAS	Marul
HASITLAMAK	Kıskanmak
HAVARA TAŞ	Yörede çıkartılan beyaz taş.
HAYDE	Yöreye has altı kösele üstü deri ayakkabı.
HAYIR	İncir.
HAYRAT	Kırsal yörelerde içinde su depolanan üstü kapalı yer
HAYLA	Nasıl
•HAZVEL	Korlaşmış ateş.
HEDİK	Kantalmış buğday.
HERİF	Bey (Adam)
HİM	Bina Temeli
HORANTA	Aile topluluğu.
HÖKKEŞ	Ökkeş. (Erkek ismi)
HÖNÜSÜ ÜZÜM	Yöreye has ilkbaharda yetişen pembe üzüm.
HÖSÜN	Hüseyin (Erkek ismi)
İTEĞİ	Ekmek yaparken üzerine un konulan bez.
İZAR	Kara çarşaf.
İVEZİ ÜZÜM	Yöreye has üzüm çeşidi.
KABIRLIK	Mezarlık
KAHGE	Simit
KAHGEÇİ	.Simitçi.

KANNE	Cam şişe
KASEFET BASMAK	Uyuklamak, esnemek.
KELLE	Kez, defa, kere
KÖYNEK	Gömlek.
KÜNCÜ	Susam
LOĞ	Toprak damların akmaması için üzerine gezdirilen aştan yapılmış silindir.
MAHRA	Sebze ve sandığı
MAHMİL	Duvarın içine yapılmış dolap
MAKLAP	Samanlık
MASMANA	Zeytinyağı ve sabun imalathanesi.
MAŞARA	Ta .la sulama işlemi yapmak için yapılmış bölüm.
MELHAFE	Yorgan dikiminde kullanılan seyrek dokunmuş kumaş
MERÇ	Taban suyu yakında olan arazi-
MESES	Sabanla çift süren kişinin kullandığı ucu demirli sopa
MEŞEFE	Peştemal.
MİŞMİŞ	Kayısı.
MUMBAR	Dolma yapımında kullanılan ince bağırsak.
MIRRIK	Cıvık Çamur
NAHIR	Küçük baş hayvan sürüsü.
NİŞ	Hafif İslak Yer
NOHUT DÜRÜMÜ	Haşlanmış nohuttan yapılmış dürüm.
UĞURLAMAK	Hırsızlık Yapmak
ÖKSEMEK	Özlemek
ÖKENMEK	Birisinin konuşmasını taklit etmek
ÖLBE	Tahtadan yapılmış silindir şeklindeki kap.
ÖRKLEMEK	Büyükbaş hayvanın otlaması için bir yere bağlamak
ÖRTME	Ev önü, bir çeşit balkon
PERÇEM	•Saçın ön kısmı
PİSSİK	:Kedi.
PÖÇ	: Kalça.
SALLAMA	:Kalınca Yapılmış Ekmek
SAVAN	:Sofra bezi.
SERPENE	:Bağda üzümleri yukarıya kaldıran ucu çatal sopa.
SEKİ	:Ev önünde oturulacak yüksekçe yer
SIYIPMAK	:Kaymak.
SİFTAĞ	:İlk
Sİİ F	:Tokat
SOKU	:Bulgur, biber vs. ezmek için taştan yapılmış çukur.
SOBE	:Oval
SÖBELEK	: Mısır koçanı
SÖÖRMİ	:Patlıcandan yapılmış yöre yemeği.
SULAMA	:Şeker, yağ ve hamurdan yapılmış sulama
SUMSUK	:Yumruk

SÜLLÜM	Tahta Merdiven
SÜYÜK	Damın kenarı (en ucu)
ŞETİL	Fide
ŞORAK	Tuzlu
TAĞA	Pencere
TAPLAMA	Bir Çeşit Ekmek
TEBELLEŞ	Sataşmak
TELBİS ETMEK	Bütün alanı bol su ile yıkamak.
TELİS	Kendirden yapılmış çuval.
TEMETOS	Domates.
TEPİR	Hasırdan yapılmış üzerine yufka ekmek konulan altlık.
TEŞKALA	Telaş (Telaşe)
TEŞT	Çamaşır yıkanan geniş kap.
TEZE	Taze
TİYEK	Fidan
TOSBAĞA	Kaplumbağa
TUMAN	Don
TUT	Dut
TÜSBAH	Teşbih.
UŞAK	Çocuk
ÜDÜRGÜ	Matkap
ÜZERLİK YAKMAK	Nazardan korunmak için özel kokulu dumanı yoklanan bitki yakmak.
YEKİNMEK	Kalkıp fırlamak
YOORUM	Yahu
YALBIRDAK	Yarı çıplak
YALYANAK	Çıplak ayak, ayakkabısızlık
YENİCE	Yeni ekilmiş bağ
YANNIK	Deriden yapılmış yoğurdun yağını çıkartmakta kullanılan araç
ZABIK	Dar sokak
ZAHVUR	:Yemeklere tat ve koku veren kurutulmuş sarı çiçek.
ZAMBIRLANMAK	:Kızmak, öfkelenmek.
ZEMBİL	:Lastikten yapılmış kulplu sepet.
ZEZİR	Güvercinden küçük siyah renkli göçmen kuş.
ZİBİL	:Hayvan gübresi ve çöp.
ZİKKE	: Hayvanların bulunduğu yerden uzaklaşmaması için demirden yapılmış yere çakılan kazık.
ZIRZA	:Kapı sürgüsü.

7.4. Şiirler - Maniler - Türküler

Şiir ve Türkü, Barak insanı için vazgeçilmezlerdendir. Zira Baraklı, adeta bütün duygularını şiirleri ve türküleri ile dile getirmiştir. Çekilen acılar, kederler, gurbet duyguları, özlemler, sevinçler sevdalar kısaca insanoğlunun yaşayabileceği bütün duygular Barak'ta şiir olmuştur, türkü olmuştur. Gün olmuş isyan türküleri, gün olmuş isyan türküleri söylenmiştir. Ama her zaman tertemiz aşklar, sevdalar dile getirilmiştir. Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun gibi yaşanan aşkları dildendile dolaşmış, türküleri söylenmiştir. Ezo gelin, Döne gelin hikaye ve türküleri halen dillerden düşmemektedir.

Şiirler, türküler ve maniler Türk kültürünün önemli bir parçasını oluşturan Barak kültürünün temel taşlarındandır. Barak insanı şiirlerle, türkülerle, manilerle doğar ve onlarla yaşar demek pek yanlış olmaz. Günümüzde, eskisi kadar geniş yankı bulmasa da, her köyde her kasabada türküler söyleyen insanlar bulunmaktadır. Barakta düğünler eskiye nazaran daha kısa (3 gün) sürmekte ise de türkü söylenerek oynanan oyunlar hala en revaçta oyunlardır. Bir düğünde aşık yoksa, türkü yoksa büyük bir eksiklik var demektir. Barak odalarındaki sohbetlerin en önemli parçasını da türküler oluşturur. Geçmişten günümüze kadar söylenen şiir ve türkülerden derlediğimiz bazılarını kitabımızın bu bölümüne aldık. Elbette Barak'ta çok sayıda şiir, türkü ve mani vardır. Ancak biz sadece birkaç örnek alabildik.

İskan Türküsü-1

Kalktık Horasan'dan sökün eyledik Düşürdüler bizi tozlu
yollara Omuzda parlıyor uzun kargı (mızrak) lar Aşırdılar
bizi karlı dağlara,

Bölük, bölük oldu yüklendi göçler İhtiyarlar bindi,
yayadır gençler Başımıza geldi gördüğümüz düşler
Bizden sonra bir nam kalsın dillere

Dedemoğlu der ki sakın başından Geçirdiler bizi Yozgat
dağından Boğazlıyan, Ankara, Konya sağından Eskişehir
gayet güzel dillere,

Karaman, Ereğli, Bilecik boğazı Kadir mevlam nasıl
yazdın bu yazı Adana dediği bir büyük yazı (ova) Çetin
gelir hesap eden dillere,

Oradan kalktık sökün ettik Colab'a Seksenbin hanadır
gelmez hesaba Deve, koyun çoktur sığmaz hesaba Susuz
hayvanlar inleşir çöllerde

Dedemoğlu

İskan Türküsü - 2

Toplandı aşiret geldik Colab'a
Firuz Bey'in yurdu başbend değil mi
Emroldu beylere de kondu yana
Hacı Ali'nin yurdu Seylan (Sacır) değil mi

Hacı Ali'den Aşağı Budak düzüldü Bent sahibi adlarıyla yazıldı Orda Berk Ağa'nın keyfi bozuldu Torunların yurdu Şirvan değil mi

Yer verildi Ulaşh'nın Beyine O da kondu Berk Ağa'nın sağına Firkat geldi Akçakale Dağına Bayındır'ın yurdu Kencan değil mi

Dedemoğlu haymaların konuldu Doğulsun cenai harbiler çağrılın Açılın bayraklar mehtar vurulsun Abdallann yurdu Ören değil mi

Dedemoğlu

Deyiş-1

Uzak yoldan geldim senin adına Dökülmüş yüzünde nurun kalmamış Ezel, kaşın ilen işmar ederdin Şimdi söylemeğe dilin kalmamış

Böyle bilsem ben yanına gelmezdim El bağlayıp divanına durmazdım Bahçen mühür deyi basup koymazdım Bana oturacak yerin kalmamış

Havas oldum elindeki badeye Karşı duram senden gelen kadaya Çoluk çocuk doldurmuşsun odaya Bana oturmaya yerin kalmamış

Miskin Ali'm der ki koymam sıradan Sürün gitsin engelleri aradan Şu benim muradım versin Yaradan Benli sultan hepinizden güzelmiş

Miskin Ali

Deyiş-2

Kadir Mevlam senden bir yar isterim Daha bu Dünya'ya gelmedik olsun Ne anadan doğmuş ne yeri belli Daha bunu gözler görmedik olsun

Onüçten ondörtten beri olsun yaşı Kudretten çekilmiş kara olsun kası Sabah namazından evvel sehere karşı Daha kendi kendini bilmedik olsun

Ayağında çizme burnunda hızma Başının çevresi gül ile yazma Cennetten aynlan huriden azma Daha bu Dünya'ya gelmedik olsun

Miskin Ali'm derki dediğim olsa Şakısa bülbüller gülüne konsa Her beni gördükçe oynayıp
gülse Daha bir kimseyle gülmedik olsun

Miskin Ali

Seferberlik Destanı

Seferberlik emri geldi okundu Allah Allah deyüp kalkar giderim Bütün millet birbirine sokuldu
Çantayı boynuma takar giderim

Bugün düğünümüdür batmam karaya Vücudum dayanmaz azgın yaraya Ben de kuzularım attım araya
Geri dönüp ardıma bakarım

Yalvarım Allah'a edin duayı Mevla verir bütün derde devayı Güç gücüyle yaptığım bu yuvayı
Kazma kürek ile yıkar giderim

Hiç kalmadı hallerimi soranın Arkam sıra mektup yazıp verenim Toplansınlar eşim dostum Yarenim
Gelin helallaşın çıkar giderim

Derdiçok

Abbas Paşa

İskeleden çıktı bir Abbas Paşa Kıcılı boranlı bir dağ var önünde Mevali Beyleri at başı çekmez
Beni eğleyecek yer var önünde

Elbeyli Türkmenden yolun açarsa Kanlı Murat köpüğünü saçarsa Eğer Abbas Paşa burdan
geçerse Seyyidi Battal gibi er var önünde

Küçük Ali oğlunu dersin haykırır kalkar Görünce hasmını aslandır bakar Çekince kılıcı çok bendler
söker Öleşler hoplayacak yer var önünde

Feriz Bey dersin İskan'm başı Aşiretler her zaman eder savaşı Keser kelleleri söker öleşİ Kuzgunlar
dönecek çöl var önünde.

Ezo Gelin - 1

Altına al giymiş üstüne mavi Yarım kanatlanmış uçmanın çağı Ancak şahin alır
böyle bir avı Gene dertli dertli gider bu gelin

Üçe dağ başına yağmaz mı dolu Eşinden ayrılan olmaz mı deli Günde üç beş kere
görürdüm seni Şimdi aydan aya sabreder gönül

Salınmaz ateşi saldın özümce Gecelerde uyku girmez gözümce Son zamanda sen
gelirsin sözüme Gene dersin ben ettiğim bilmedin

Hudut var uğrunda geçme orayı Avcılar da arar bahtı karayı Zambır, Devehüyük,
şu Zugara'yı Kozbaş'ta bir gece yattı mı dersin

Hanifi AÇIKGÖZ (Şiddo Hanifi)

Ezo Gelin - 2

Bir hançer bakışlı kanlar içen yar Şu beni velvele salar gözlerin Sen korkup Allah'tan
sürmeler çekme Evel evvelden de kara gözlerin

Tuğsuz vezir gibi salınır gezer Aşıklar ismini deftere yazar Şu senin salınman
bağrımı ezer Evel evvelden de kara gözlerin

Ay benim der işen gün ele girmez Öldürür aşığı hiç aman vermez Bu asır güzeli
ikrara durmaz Ömür telef edip sevmeli değil

Acep bu yerlerde kalmalı değil Aladır gözlerin sürmeli değil Bir yar peydah
ettim el aldı gitti Gitmeli bu elden kalmalı değil

Hanifi AÇIKGÖZ (Şiddo Hanifi)

Ezo Gelin-3

Benim olsaydın da seni vermezdim feleğe Başın için beni salma direğe Anası huridir
kendi benzer meleğe Neneyle de ezo gelin neneyle Çık Suriye dağlarına bize el eyle

Hanifi AÇIKGÖZ (Şiddo Hanifi)

Sevdiğim

Seyredipte seyrangaha gelirken Doğru yolun dost köyüne düşgeldi Ben kendi derdime derman ararken Başımıza türlü türlü iş geldi.

Türlü libas geymiş boylu boyunca Mah yüzüne bakamadım doyunca Kız gel senle halallaşak deyince Kan ağladım gözlerimden yaş geldi

Hüsnücemalina yetişmez beha Şu yalan Dünyada nem kaldı daha Seni ısmarladım güzel Allaha Kömür gözlüm çok sevdiğim hoş geldi.

Senin gönlün seyranlarda sefada Benim gönlüm gam yükünde cefada Madem gönlün yokmuş Kul Mustafada Ruhu çıktı canevine kış geldi.

Kul Mustafa

Yalan Dünya

Cebe cevşen donlarını geyince Havf ederdi kötü düşman görünce Yürük bindim güzel sevdim doyunca Dünya sende bir muradım kalmadı

Cebe cevşen donlarını götürdüm Şah Acemden Şav kadıyı getirdim Şükür olsun yaşı yüze yetirdim Dünya sende bir muradım kalmadı

Kılıçoğlu der ki Tarikatta yerim var II içinde namus gayret arım var Kul Muhammed Ali derler pirim var Dünya sende bir muradım kalmadı

Kılıçoğlu

Munbuç

Belli belli bağlarının baranı Çift çift durur çöllerinin cereni Sana derim sana Munbuç viranı Çarşıda çağrısan dellallar hanı

Munbucun kapısı demir halkalı Yane deyem kahpe felek yıkalı Üstü şadrananlı demir kubbeli Havuzunda abdest alanlar hanı

Gider gider yol üstünde dururum Karataş delerim su götürürüm Bağ bahçe yetirip gül bitiririm Tomurcuk gülleri derenler hanı

Öğleneçen kalkmaz garbinin pusu
Silindi kalmadı kalbimin pası Kulağım
duymuyor bir ezan sesi Minarede ezan
verenler hanı

Deli Boran Arap ata binerdi
Üstümüzde avcı kuşlar dönerdi
Hah deyince beş yüz atlı binerdi
Ağca cerenleri kovanlar hanı

Deli Boran

Gurbet

Derviş olup seyahatte gezerken
Eğime dakacak şalım kalmadı
Şimdi düştüm gam deryasına yüzerim
Benim yapışacak dalım kalmadı.

Yüce dağlar çekmez benim zarımı
Zalim Felek söndürmüyor narımı
Aman beyler ürkütmüşler arımı
Dağıldı peteğim balım kalmadı

Kavm aşiret baş ucuma derildi
Derildi de yaralı halim soruldu
Kısmetimiz gurbet ilde verildi
Tutuldu lisanım dilim kalmadı

Derviş alim der ki belim büküldü
Gözüm yaşı sinelere döküldü
Ecel defterim göğe çekildi
Sıçradı cesedden canım kalmadı

Derviş Ali

Maniler

Ay aydan aya gider
Katarda maya gider
Komşuda yar sevenin
Emeği zaya gider

Bugün ayın ilkidir Can
gökdenin milkidir
Dünyada yar sevmeyen
Çakal ile tilkidir.

Bağa gittim üzüm
Çırpı değdi gözüme
Ben ne dedim o yara
Yar darıldı sözüme

Çıktım kerpiç duvara
Seyrettim eski yara
Eski yar şöyle böyle

Can kurban yeni yara
Endim geldim Hamadan
Öldüm kan ağlamadan
Ağaçta yaprak koymadım
Yarama bağlamadan

Kalanın o yüzünde Ceren
gezer düzündü Ala göziün
sevdiğim Sallan Telmiyin
düzündü

Karşıda kavun yerler Ben
de varsam ne derler
Otursam bile yesem Şu
şunu sevdi derler.

Oğlan sen hoylu musun
Minare boylu musun Her
seven seni seviyor Altun
hamaylı mısın

Şu dağlar olmasaydı Gül
benzim solmasaydı Ölüm
Allanın emri Ayrılık
olmasaydı

Ay ayındır ay batmaz
İtleri yavuz yatmaz Bir
cazi anası var Kızından
ayrı yatmaz

Bugün ayın onudur
Yüküm buğday unudur
Gelin kızlar oynayak
Bugün bayram günüdür

Çay ince arık ince
Ölürüm görmeyince Ben
o yara yar demem Yar
benim olmayınca

Değirmen deresinde
Gül bitmiş yöresinde
Başıma bir iş geldi

Cahallık arasında Hey
habarda habardan
Anlamazsın haberden Ben
seni adam sandım Ak
sayanmış kabardan

Kalanın altı tandır Yandır
Allahım yandır Beni bir
çift kuş eyle Yarın üstüne
kondur.

Karşı karşı hanamız
Karşıda harmanımız Sen
orada ben burda Kör
olsun düşmanımız

Reyhan ısladım tasa
Üstünü basa basa Hiç bir
özürüm yoktur Dört
parmak boyum kısa

Yat dizime dizime Ben de
bakam yüzüme Gene
sürme çekmişsin Evler
yikan gözüne

8. BÖLÜM

TURİZM

8. 1. Karkamış Antik Kenti

Karkamış-İstanbul-Bağdat demiryolu ile Fırat Nehri'nin kesiştiği yerde Fırat Nehri'nin batısındadır. Karkamış, Mezopotamya-Mısır ve Anadolu yollarının kavşak noktasında bulunması dolayısıyla ilk çağlardan günümüze kadar kesintisiz biryerleşim noktası olmuş ve bu nedenle birçok medeniyeti bünyesinde toplamıştır.

Günümüzde aynı adı taşıyan ilçe merkezinin güneyine düşen antik kent bir sınır kenti durumundadır. Suriye sınırındabulunan Karkamış harabelerinden batıdaki iç kale ve şehir Türkiye topraklarında, güneyindeki dış kale ve şehir ise Suriye topraklarında bulunmaktadır. Kentin önemi antik dönemlerdeki stratejik konumundan kaynaklanmaktadır. Karkamış harabelerinde birçok ilim adamı tarafından kazı çalışmaları yapılmıştır. Bu kazılardan ilki 1878 yılında İngilizler tarafından yapılmış olup, Karkamış'ta hiyeroglif yazılı tabletler bulunması bir anda ilim camiasının ve araştırmacıların ilgisini çekmiştir.

Yapılan ilmi kazılardan kentin Neolitik dönemden günümüze kadar daima iskan gördüğü, ayrıca geçmiş dönemlerde çok önemlibir sanat ve kültür merkezi olduğu anlaşılmıştır. Buradayapılan birçok araştırmanın detaylı sonuçları yayınlanmış olup, ele geçirilen birçok kıymetli ve nadide eserler Dünyamüzelerinde bulunmaktadır. Gılgamış Destanı Geç Hitit Dönemin de Karkamış şehrinin ortostatları üzerinde tasvir edilmiştir. Bu ortostatla-rın bir kısmı yerlerinden sökülerek Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne götürülmüştür. Karkamış'ta bugün iç ve dış şehir surları, tapınak vehilani tipi evlerin kalıntıları göze çarpmaktadır. Dış surun anıtsal girişi batı taraftadır. Buradan iç kaleye, biri batıdan biri de güneyden olmak üzere iki giriş ile geçilir.

Bugün tam Suriye sınırında askeri bölgede mayınlarlakaplı alanda bulunan Karkamış ziyaretçiler tarafından gezilememektedir. Yakın tarihte mayınların temizlenip turizme açılacağı müjdesi çok olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Antik kentin mayınlardan temizlenmesi Gaziantep ve böl ge turizminin gelişmesine ve turizm potansiyelinin artışına büyük katkı sağlayacaktır.

8. 2. Tarihi Fırat Demiryolu Köprüsü

19. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devletine çok yakın görünen Almanya 1888'de Hay-darpaşa-Izmit demiryolu işletme ve İzmitAnkara demiryolunu inşa etme hakkını aldı. Bu demiryolununSafnsun, Sivas ve Diyarbakır üzerinden Bağdat'a kadar uzatılması da şart koşuldu. Böylece'Anadolu Demiryolu Kumpanyası "doğduve Türkiye'de ilk Alman demiryolculuğu başlamış oldu. Bu durum aynı zamanda Alman ekonomisinin Türk topraklarına girişi sağlanmış, ayrıca Almanların asıl hedefi olan tüm Ortadoğuyu etkisialtına alma yolundaki bir adımını oluşturmuştur. 1899 yılındaKonya'dan Bağdat'a uzanacak demiryolu yapım hakkında Almanlara verildi. Fransa'da Almanya'dan belli bir hisse aldı. Tarihi Fı-

rat demiryolu köprüsüde İstanbul-Bağdat-Basra demiryolu hattının bir parçası olarak 1911-1913 yıllarında Almanlar tarafından Alman ve Fransız teknolojisi ile inşaa edilmiştir. Toplam uzunluğu 870 metredir. Köprünün güneyinde 80 santimetre genişlikte yaya yolu mevcuttur. Köprü 10 adet ayak üzerine kurulmuştur. Köprünün yapımında tamamen perçinkullanılmıştır. Halen demiryolu ulaşımında kullanılan köprü aynı zamanda Suriye ile olan sınırdı belirlemektedir. Karkamış İlçe merkezinin 1, 5 Km. güneydoğusunda bulunan köprü Fırat nehrinin Türkiye topraklarını terkettiği noktadadır.

Tarihi Fırat Demiryolu Köprüsü uzunluk bakımından Dünyanın en önemli demiryolu köprülerindedir. Ayrıca yapım teknolojisi çok orjinal ve dikkate değerdir. Köprünün bulunduğu yerin coğrafi yapısı ziyaretçilerini hayran bırakacak güzeldir. M. O. 2000 yıllarına kadar uzanan bir tarihi olan eski Karkamış şehrikalıntıları yanında bulunan köprü, adeta tarihi, teknolojik ve ;oğrafi güzelliklerin, harikaların buluştuğu bir yerdedir.

8. 3. Hüyükler

Ülkemizin birçok yerinde görülmekle birlikte özellikle Güneydoğuda yaygın olan hüyükler İlçemizde de bulunmaktadır. Son yıllarda tarihi dokuları koruma altına alınmıştır. Tarih içerisinde başta haberleşme ve korunma olmak üzere çeşitli amaçlarla kullanıldığı bilinen hüyükler doğal olmayıp, sonradan insan eliyle yapılmıştır. Hüyükler büyüklük bakımından özdeşlik göstermemektedir. Şekil olarak yuvarlak bir yapıdadır.

Karkamış İlçesine bağlı Akçaköy, Arıkdere, Ayyıldız, Beşkılıç, Çiftlik, Subağı ve Yazır köylerinde bulunan 10 adet hüyükten yedisi Adana Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Müdürlüğünün 15. 09. 1994 tarih ve 1379 sayılı yazısı ile 2863ve 3386 sayılı yasaları gereği korunması gerekli taşınmazkültür varlığı olarak tespit edilmiş ve 21. 09. 1994 tarihinde tapu kütüğüne gerekli şerh işlenmiştir.

8. 4. Karkamış Barajı

Karkamış Barajı ve Hidroelektrik Santrali. Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) bir bölümünü teşkil eden SınırFırat Projeleri kapsamında yer almaktadır. Karkamış baraj yeri Şanlıurfa-Gaziantep İl sınırını oluşturan Fırat nehri üzerinde ve Suriye sınırından yaklaşık 4. 5 Km akış yukarıdadır.

Karkamış Barajı'nın yapım amacı enerji üretimidir. Barajda herhangi bir düzenleme düşünülmediğinden Karkamış HES Birecik HES ile eşzamanlı çalışacaktır. Baraj, sağ sahilde yer alan enerji yapıları (su alma ve santral binası) ile dolusavak yapısıve bu beton yapıları yamaçlara bağlayan dolgulardan oluşmaktadır. Merkezi kil çekirdekli dolgu tipinde oluşturulan barajintemelden yüksekliği 29 m, kret uzunluğu 1647 m, toplam dolgu hacmi batardolar dahil 2. 1 milyon M³tür. Dolusavak 17411 M³/Skapasiteli, onaltı açıklıklı ve 13. 75 MX12. 50 m boyutlarındaradyal kapaklarla kontrollü olarak düzenlenmiştir. Toplam kurulu gücü 189 MW olan altı üniteli santralin herbiri 31. 5 M W gücündeki bulb (boru) tipi türbin generatör üniteleri, yatay eksenlikaplan türbinleriyle donatılacaktır. Yatay eksenli, 3 fazlı senkron generatörler 35 MVA gücündedir. Santral Kuyruksuyunun sağında yer alan salt sahası 150x200 M² bir alana yayılmaktadır . Güç transferi salt sahasından çıkan ve 154 KV Birecik trafomerkezine giden çift devreli 154 KV enerji nakil hattıyla yapı lacaktır. Santral devreye alındığında yılda 652. 5 GWH elektrik enerjisi üretile-

Temeli 25 Mayıs 1996 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı tarafından atılan barajın 4 yılda tamamlanması planlanmaktadır.

9. BÖLÜM

ULAŞTIRMA-HABERLEŞME

9.1 Ulaştırma

Güneydoğuanadolu bölgesinin en gelişmiş vilayeti olan, Gaziantep'in en küçük ilçesi Karkamış, ulaşım bakımından önemli ve stratejik bir noktadadır. İlçe iki ayrı karayolu' ve demiryolu ile Gaziantep'e bağlanmaktadır. Stabilize bir yol ilede Ş. Urfa ili Birecik ilçesine ulaşım mümkündür. Ülkemizin Suriye Devletine açılan ve Gaziantep ilinin tek sınır ka-pısıolan Karkamış hudut kapısında, İlçe sınırları içinde bulunmaktadır.

Karkamış'ı Gaziantep'e bağlayan birinci karayolu Nizip İlçesinden geçmekte olup, E90 Karayolu ile bağlantılıdır. Buyol toplam 75 Km. dir. İkinci karayolu ilçeyi Oğuzeli ilçesi üzerinden Gaziantep'e bağlamakta olup, 70 Km. dir. Karkamış'ıBirecik ilçesine bağlayan ve henüz stabilize olan yol ise 27 Km. dir. Güneydoğuda Nusaybin'e kadar uzanan demiryoluda Karkamış'tan geçmektedir. Demiryolları açısından önemli bir kavşakolan Karkamış şu anda çalışmayan Halep demiryolu hattındaüzerindedir. Diğer sayfalarımızda bahsettiğimiz tarihi "Fırat Demiryolu Köprüsü"de İlçemiz sınırları içinde bulunmaktadır.

Günümüzde, eski aktivitesini kaybetmiş olmasına rağmen İlçemizde bulunan TCDD atölyesi önemli hizmetlerde bulunmuş ve bulunmaya devam etmektedir. Halen Gaziantep Karkamış arasındaçalışan banliyö treni ve Nusaybin'e kadar çalışan posta treni, adeta İlçede demiryollarının yakın geçmişe kadar olanyogunluğunu hatırlatmak için, varlığını inatla sürdürüyor gibi.

Karkamış'ta bulunan ve Suriye'ye açılan hudut kapısı Gaziantep İlinin tek sınır kapısıdır. Günümüzde eski yogunluğunukaybetmiş olmasına rağmen önemli bir görev ifa etmektedir. Gümrük Müdürlüğünün 3. sınıf olması nedeniyle sadece yolcu ve yolcu beraberli eşyanın geçişine izin verilmektedir. Ayrıca özel izinle ithalatihiracaat yapma imkanı vardır. Bununla birlikte Gümrük Müdürlüğünü 1. sınıfa yükseltme çalışması devam etmekte olup, 1996 yılı içinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Gümrük Müdürlüğünün 1. sınıf olması ile birlikte bütün ithalat-ihraaat işlemleri yapılabilecektir. Böylece Suriye'ninCarablus İlçesine sadece 2 Km, Halep Vilayetine ise 120 Km. olan Karkamış, önceden olduğu gibi sınır kapısının yoğun olduğu günlere kavuşacaktır.

Karkamış'ın diğer il ve ilçelere uzaklığı

Karkamış-G. Antep . . 75 Km.
Karkamış-Nizip . . . . . 35 km.
Karkamış-Oğuzeli . . . . .52 km.
Karkamış-Birecik . . . . .27 Km.
Karkamış-Ş. Urfa . . .105 Km.

9. 2. Haberleşme

İlçe merkezi ve köylerimizde 6 adet telefon santrali bulunmaktadır. Bu santrallerin toplam kapasitesi 3184 olup, halen 1839 adeti çalışmaktadır. 1345 adeti boş durumdadır. Telefon haberleşmesi bakımından herhangi bir sorun bulunmamaktadır. İlçe dahilindeki telefon hatlarının yeraltına alınma çalışması da devam etmektedir.

İlçe Posta İşletmesi Müdürlüğü 1 Müdür, 1 veznedar, 3 memur, 3 dağıtıcı ve 1 hizmetli ile hizmet vermektedir. Günlük ortalama 350 posta haberi (mektup) olmaktadır. Ayrıca merkeze günlük ortalama 750 posta gönderisi gelmekte, 15 havela kabulü 24 havela ödemesi, 23 adet tebligat işlemi yapılmaktadır.

10. BOLUM

SAYILARLA KARKAMIŞ

- 1) İlçenin adı Karkamış
- 2) İlçenin kuruluş tarihi :20. 05. 1990
- 3) Uç noktalan .-36, 37 Enlem 37, 38 Boylam
- 4) İlçenin toplam yüzölçümü :314 Km2 314. 000 dönüm
İl'e uzaklığı :75Km
- 5) Yükseklik .-365 M
- 6) Başlıca akarsu .•Fırat Nehri
Ova :Barak Ovası 285. 000 dönüm (285 Km2)
Baraj :Karkamış Barajı.
- 7) Belediye sayısı :1
- 8) Köy sayısı :35
- 9) Mezra sayısı :6
- 10) Hane sayısı ; İlçe Merkezi : 564
Köyler Toplamı : 1707
Toplam : 2272
Köyler ortalama : 47
Hane halkı büyüklüğü :8
(Bir ailenin ortalama nüfus sayısı)
- 11) Evlilik yaşı ortalaması :22
- 12) Eğitim Öğretim
Okur yazar olmayanların sayısı İlkokul 886
Mezununun Sayısı Ortaokul 9976
Mezununun Sayısı Lise ve dengi okul 4152
Mezununun Sayısı 2904

Fakülte-Y. Okul Mezununun Sayısı : 609

- 13) Nüfusun Yaş Ortalaması;
0-18 Yaş arası nüfus	:7585
18-45Yaş arası nüfus	:7081
45 yaş ve üstü nüfus	:3861
- 14) Meslek grupları
Çiftçilik yapan kişi sayısı	:4252
Hayvancılık yapan kişi sayısı	:1476
Esnaf sayısı	: 116
Ticaret yapanların sayısı	:75
Memur sayısı	451
İşçi-çoban vb.	218
- 15) Yol Durumu :
Yolu asfalt olan köy sayısı	: 13
Yolu staplize olan köy sayısı	22
- 16) Okul durumu;
İlkokul sayısı	30
İlköğretim okulu sayısı	: 2
Ortaokul sayısı	: 1
Lise sayısı	: 1
- 17) Cami sayısı :31
- İlçe merkezi 1
Köyler 29
- 18) Sağlık Ocağı 1
Sağlık evi 7
- 19) Eczane 1
- 20) Kütüphane 1
- 21) Banka sayısı 1
- 22) Vakıf sayısı 1
- 23) Kooperatif sayısı 1
- 24) Dernek sayısı : 2
- 25) Mahalli İd. Bir. : 3

- 26) Kum Ocağı : 4
- 27) Meteorolojik bilgiler:
- Ortalama sıcaklık :27°C
En yüksek sıcaklık :39°C (Temmuz ayı)
En düşük sıcaklık :1.6°C
Ortalama donlu gün sayısı :48 gün
Ortalama nispi nem oranı :%31, 1
Ortalama yağış miktarı :351, 4mm.
Ortalama yağışlı gün sayısı :55 gün
- 28) İlçenin toplam nüfusu | 15. 380 (1990 Nüfus Sayımına göre)
Nüfus artışı	1. 20. 72
Şehir nüfusu	3.430
Köy nüfusu	11.950
Erkek nüfusu	7.305
Kadın nüfusu	8.075
Nüfus yoğunluğu	48. 8 kişi/m2
Nüfus artış hızı	binde 20. 72
- 29) Toplam yerleşim birimi sayısı 42
Belediye sayısı	1
Belediye sınırları için mah. sayısı	3
Köy sayısı	35
Köy altı yerleşim birim sayısı	6
- 30) Lojman sayısı :80
- 31) Misafirhane sayısı : 1
- 32) Mah. İd. Bir. (Birliğin adı) Barak Gr. Köy İçmesu Birliği Köylere Savaş Gr. köy İçmesu Birliği Hiz. Götürme Biri,
- 33) Umumi açık yerler :
- Otel : 1
Kahvehane : 6

Lokanta :2

34)	Eğitim Toplam okul sayısı	35
	Ana sınıfı	1
	İlkokul sayısı	30
	Ortaokul sayısı	1
	Lise sayısı	1
	Toplam Öğretmen sayısı	67
	Toplam Öğrenci sayısı	2896
	Okul öncesi öğren, say	24
	İlkokul öğrenci sayısı	2342
	Lise öğrenci sayısı	190
35)	Sosyal Güvenlik	
	SSK'dan aylık alanlar	:139
	Emekli Sandığından maaş alanlar	:88
36)	İş ve İşçi Bulma Kurumu başvuru toplamı	473
	Erkek	325
	Kadın	75
	Sakat	10
	Hükümlü	13
	İşe yerleştirilen erkek	125
	İşe yerleştirilen Kadın	25
	Niteliklerine göre işe yerleş. Genel	157
	Sakat	3
	Eski hükümlü	4
37)	Sulu tarım alanı	41. 600 dönüm
	Kuru tarım alanı	168. 100
	Diğer tarım dışı arazi	12. 500
	Köy grubu Tarım Merkezi	1
	Selektör evi	2
	Bitkisel ürünler arpa	85.700200
	Buğday	14. 700225
	Kavun, karpuz	6. 080750
	Mercimek	10. 250100
	Pamuk	27.500250
	Sebze	800
	Bağ	240. 800
	Fıstık	898. 000
	Zeytin	20.30 0

KARKAMIŞ İLÇESİ KAMİ KURULUŞLARI TELEFON REHBERİ

Kaymakamlık.....	561 20 34
Santral	561 22 00
Faks	561 23 16
İlçe Belediye Başkanlığı	561 20 05
İlçe Müftüsü	561 20 17
Tapu Sicil Müdürü.....	561 20 24
Gümrük Müdürü	561 22 02
Gümrük Muhafaza Kısım Amirliği.....	561 20 39
Jandarma Komutanlığı.....	561 20 07
Özel İdare Müdürlüğü.....	561 22 95
Nüfus Müdürlüğü.....	561 23 05
Nüfus Müdürlüğü Faks.....	561 23 05
Mal Müdürlüğü	561 21 25
Milli Eğitim Müdürlüğü	561 23 12
Milli Eğitim Müdürlüğü Faks	561 24 70
Sağlık Grup Başkanlığı.....	561 20 41
Posta İşletme Müdürlüğü.....	561 20 01
DDY Gar Şefi	561 20 18
TEDAŞ Şube Şefi	561 20 66
Tarım Müdürü	561 21 87
TC Ziraat Bankası	561 21 86
Öğretmenevi.....	561 25 43